

M. Hans Mikkelsen Ravn.

Et Bidrag til den danske Literaturhistorie i 17de Aarhundrede.

Af

Holger Fr. Rørdam.

I Medens den danske Literatur i 17de Aarhundrede har yderst faa Forfattere at opvise, hvis Værker ere blevne uforgjængelig Folkeeje, fandtes der derimod i dette forøvrigt saare unationale Tidsrum adskillige Videnskabsmænd, som med Kjærlighed syslede med det danske Sprog og med Folkets forskjellige Minder fra Fædrene, idet de efter Evne søgte at dæmme for den Strøm, som fra Sønden af væltede sig ind over Landet og truede med at tilintetgjøre dansk Sprog og Folkeejendommelighed. Blandt disse Forkjæmpere for det Danske indtager den Mand, jeg her vil henlede Opmærksomheden paa, en hæderlig Plads. Han nød sin Samtids Agtelse som en udmærket Skolemand, en dygtig Skribent og en indsigtfuld dansk sproglærd, og hans Navn fortjener sikkert endnu at erindres af enhver, for hvem Fædrelandets Minder og dets bortgangne ædle Personligheder ere dyrebare, om vi end ikke tør henregne ham til de store Aander, der brød en ny Bane, eller hvis Virksomhed blev af afgjørende Betydning i Folkeudviklingen.

Hans Mikkelsen Ravn er født omtrent 1610 paa Gaarden Fævejle ved Kolindsund i Sønderherred, Aarhus Stift, et Sted, som allerede den bekjendte dansk-latinske

Digter og Historiker, Dr. Erasmus Lætus (Rasmus Glad), der var født paa den nærliggende Gaard Ingvorstrup, priser for dets skønne Beliggenhed¹⁾, og om hvilket Ravn selv har sunget:

Deylige Fæveil aldrig kand nogen nocksom dig lofve,
 Kolingsund løber dig nær, Marcken er frydelig grøn;
 Luften er sunder, herlig dig pryde grønneste Skofve,
 Fødested, aldrig jeg dig glemmer saa deylig oc kjøn.

Gaarden Fævejle ejedes, paa den Tid Ravn fødtes her, af Frants Rantzov, der ellers skrev sig til Rantzov i Holsten, og var Lensmand paa Silkeborg (siden paa Tranekjær), og faldt i Kampen paa Skjellinge Mark i Halland d. 21 Februar 1612. Efter dennes Død arvede hans Datter Helvig Gaarden, som hun ved sit Giftermaal 1616 bragte sin Mand Palle Rosenkrands til Krenkerup²⁾. Hans Ravns Fader, Mikkell Hansen, boede, sandsynlig som Forvalter eller i en lignende Stilling, paa Gaarden. Han levede med sin Hustru endnu 1646. Foruden Sønnen Hans havde Mikkell Hansen endnu to andre Sønner, hvoraf den ene, som hed Jens, døde 1662. I det nærliggende Feldballe levede hans Broder, Hr. Gregers Hansen, som Præst († 1630), en from og gudfrygtig Mand, hvis Minde Brodersønnen Hans Ravn har søgt at bevare i en Sonet³⁾.

¹⁾ Er. Lætus, *Colloquia Moralia*, Basil. 1573, p. 247:

Nullus in orbe locus *Kolingica* littora gratis
 Vincit aquis: ubi Castalides vel figere cultas
 Posse domus scires, vel non sprevisse putares.
 Hic succincta latus placido *Fævelia* tractu

Inguorsdorppensis spectat nova culmina villæ (etc.).

N. M. Petersen tager fejl (Bidrag til den danske Lit. Hist. III, 541) ved at antage, at Fævejle ligger ved Kolding Fjord.

²⁾ Efter Meddelelse af afd. Prof. M. N. C. Kall-Rasmussen.

³⁾ Indført i Ravns *Rhythmologia Danica*.

Om Hans Ravn selv er at berette, at han blev sat i Slagelse Skole. Vi vide ikke, af hvad Grund hans Forældre sendte ham til denne fjernere Skole istedenfor til en af de nærmere; men det blev i alle Tilfælde neppe uden Betydning for hans Udvikling. Slagelse Skole var nemlig berømt for den Iver, hvormed man der lagde Vind paa Musikken, og de Slagelse Sangere eller Degne vare vidt bekendte, saa at der endog 1631 blev sendt Bud efter dem, at de skulde møde i Vordingborg for at synge over Enkedronning Sofies Lig, da det blev ført fra Nykjøbing Slot til Gravkapellet i Roskilde¹⁾. Endnu højere steg deres Ry, da Hans Ravn senere selv blev Slagelse Skoles Rektor. Han har givet os et venligt Billede af Byen og dens Borgeres Gavnildhed mod de fattige Skolepeblinge i følgende Sonet²⁾:

Slagels' er en lystig By, oc en æld-gammel Stad,
 Næresom med Auling, fructbar ofvermaade,
 Hafver Køer og Øxen, Faar oc Svjn til baade,
 Jorder vjd' oc Marcke, hvoraf mangen blifver glad.

Udaf samme Marcke samle de sig megen Mad,
 Lefve saa i glæde, holde smuct til raade.
 Icke Patriarecker sligt Forraad forsmaade.
 Brød oc Suul med Dricke hafvis rundelig i Fad.

¹⁾ I et Udtog, som Wadskjær i sin Tid har gjort af »Vordingborg Skolebog» (Kallske Saml. 119 Fol.), findes følgende Bemærkning under Aaret 1631 af Skolens daværende Rektor, M. Søren Povlsen Gotlænder: »Der Dronningens Lig blev ført her igjennem Byen, da maatte Slagelse Degne her hid at synge for hende, og da de ikke kunde faae Losement her i Byen uden nogle faa, for den store Forsamlings Skyld, lod jeg kjøbe Mad og Øl til dennem og lod det opføre i Skolen.»

²⁾ Anført som Exempel i Ravns Rhythmologia Danica. Hermed

Husen' ere bygte tarfvelig med Sømme,
 Derfor monne mange hid til os indrømme,
 Borgern' ere fjne; Folcket ofvermaade fromt,
 Venligt, mildt oc gafnligt, gierne gjør til goode;
 Gifve Gud at intet dennem gaar til møede,
 Men Gud lade deris Madskab aldrig blifve tomt.

I det Aar, Hans Ravn var i Skolens Mesterlektie, var M. Jakob Pedersen Spjelderup Rektor; ved sit hele ros-værdige Forhold vandt Ravn i høj Grad dennes Yndest, som han ogsaa i senere Aar kom til at nyde godt af. I Juni 1631 blev han Student; han indskreves i Universitetsmatriklen under det Navn, hvormed han senere gjerne nævnedes i den lærde Verden, Johannes Michaelius Corvinus. Til Privatpræceptor fik han Professor M. Hans Hansen Resen, og det kan vistnok anses som et godt Vidnesbyrd om hans Flid og Fremgang i de akademiske Aar, at Resen faa Aar efter nævnede ham som sin »Ven og kjære Discipel«¹⁾. Efter et treaarigt Ophold ved Universitetet fik han d. 3 Maj 1634 sin theologiske Attestats, og kort efter (d. 20 Maj s. A.) erhvervede han Baccalaurograden²⁾.

---

kunde sammenlignes Erik Eriksen Pontoppidans Digt om Slagelse, som har endel Lighed med Ravns Vers (Afskrift med Provst Zwergius's Haand i Thottske Saml. 1390. 4).

¹⁾ Ravns Stambog, Gl. kgl. Saml. 3649. 4.

²⁾ Universitetets Matrikel. Ved den theologiske Examen erholdt Ravn følgende Vidnesbyrd:

Johannes Corvinus ita ad scientiam sacrarum literarum V. et N. Testamenti, pariter ac Articulorum Fidei profecit, ut iusto iure de eo æstimatum sit, haud ineptum eum esse, qui loco e superiore concionetur. Qvod munus, si iustis precibus Deum vo-

Imidlertid var Ravns tidligere Lærer, M. Jakob Spjelderup, bleven Rektor paa Herlufsholm, og da nu en Hørrerplads blev ledig ved Skolen her, var det udentvivi efter Rektorens Ønske og ifølge hans Anbefaling, at Ravn, et Halvaarstid efterat han havde taget Attestats, blev kaldet til Hører ved »den fri adelige Skole« Herlufsholm. Han kom herved ind i en Virksomhed, som han snart omfattede med en ualmindelig Kjærlighed, og hvori han har vundet sig et Navn som en af sin Tids fortrinligste Skolemænd. Herlufsholms Skole stod paa denne Tid i sin skjønneste Blomstring. Begavede unge Mennesker ikke blot af Adelstanden men ogsaa af de borgerlige Stænder søgte herhen. Og netop i de Aar, Ravn var ansat her, sendte Skolen en Række Disciple til Universitetet, hvoraf mange siden vandt Berømmelse for Lærdom og Dygtighed¹⁾. Opholdet og Virksomheden paa dette Sted maatte saaledes blive glædelig og opvækkende for Ravn. Dertil kom endnu andre Omstændigheder. Som sin nærmeste Foresatte havde han i Begyndelsen sin gamle Lærer og Velynder M. Jakob Spjelderup, og da denne 1635 blev Præst i Hyllested, blev M. Johan Didriksen Bartsker (død som Biskop i Viborg) Skolens Rektor, en Mand der ogsaa vidste at skønne paa Hans Ravns ypperlige Egenskaber. Det samme var Tilfældet med Stiftelsens Forstander, M. Christen Clemendsen, og dens Præst, den bekjendte Skribent M. Povl Jensen Kolding, der faa Aar tidligere havde været Forstander og

---

caverit, accuratamque diligentiam porro adhibuerit, quin bene executurus sit, nulli dubitamus. Hauniæ 3 Maj 1634. Testatur

Nicolaus Petrus m. m.

J. Erasmi. Mppa.

Thomas Bangius. mpp.

¹⁾ Melchior, Hist. Efterretn. om Herlufsholm. S. 105—11. 154.

ved sin udmærkede Bestyrelse mere end nogen anden havde bidraget til at hæve Skolen. Det var altsaa ikke uden Grund, at Ravn senere sang:

Ah ædle Herlufsholm, du frydefulde Sted,
 Af mig oc med et Rhjm skalt du betenckis med,
 Saa mangen deylig stund i dig jeg glædis ved,
 Jeg lefvede med lyst, dig gifve Gud lang Fred.

Der Mester Jacob dig regerede med fljd,
 Da vaarst du udi flor, oc leedst saa vel den tjd:
 Der Mester Johan oc vaar Skolemester bljd,
 Vaar alting udi fryd, da vaarst du svar vel ljd.

Thi under disse Mænd huert Aar til Kiøbenhavn
 Discipler drog i flock, grundlærde med got safn¹⁾,
 Oc du for Skoler her da barst et prjsligt Nafn,
 Da tient' oc sammesteds for Hører dig Hans Rafn.

Blandt de Mænd, Ravn under sit Ophold paa Herlufsholm kom i Forbindelse med, maa ogsaa nævnes Digteren M. Anders Arrebo, der paa den Tid var Præst i Vordingborg. Denne havde indlagt sig et berømt Navn som religiøs Digter ved sin Bearbejdelse af Davids Psalter, og var nu beskjæftiget med en poetisk Skildring af Skabelsen og de skabte Ting. Hans Ravn opsøgte ham og stiftede snart Venskab med ham; den fælles Kjærlighed til den danske Digtekunst knyttede dem sammen, og det kan ikke betvivles, at Arrebo har haft en stor Indflydelse paa Retningen af Ravns senere literære Virksomhed. Vel døde han allerede 1637, men Ravn bevarede Kjærligheden til

---

¹⁾ s: Rygte.

hans Minde med en rørende Troskab, og lod siden ikke nogen Lejlighed gaa forbi til at minde om, hvor store Arrebos Fortjenester af den danske Digtekunst vare¹). — Det var imidlertid ikke alene Arrebo, som kunde give Hans Ravn Kjærlighed til dansk Sprog og Literatur, ogsaa den ovenfor nævnte M. Povl Jensen Kolding var en fortjent dansk Skribent, og hørte afgjort til den danske Skole, hvis Spor vi møde paa saa mange Punkter i den Tids Literatur, og hvis ivrige, jeg kan næsten sige begeistrede, Tilhænger Hans Ravn blev²). Med en for den Tid usædvanlig Iver fordybede han sig i den ældre danske Literatur. Alle danske, især poetiske, Skrifter, han kunde overkomme, vare ham Kilder, hvoraf han efter bedste Evne søgte at øse Kundskab om Modersmaalet og dets Udvikling. Han vandt herved ikke alene en dengang ualmindelig Indsigt i Literaturens Historie, men tillige en Kjærlighed til det danske Sprog og en Agtelse for det, der neppe er bleven uden Indflydelse paa de mange unge, som han i sin lange Skolevirksomhed kom til at staa i Forhold til.

2. Den første Frugt af Ravns Syslen med Modersmaalets Studium var en Afhandling om det danske Sprog (*Lingvæ Danicæ exercitatio Johannis Michaelii Corvini. Herloviæ*), som rigtignok aldrig er bleven trykt og, saavidt jeg ved, heller aldrig er omtalt af vore Literærhistorikere, men som ikke desto mindre fortjener Opmærksomhed som et efter Tidens Lejlighed og Indsigt i Sprogvidenskaben ikke ganske forkasteligt Forsøg af en ung Forfatter paa at eftervise de vigtigste Perioder i det danske

¹) Se foreøvrigt mit Skrift, Arrebos Levnet S. 211. 219. 225—6.

²) Barfod antager, dog vistnok uden tilstrækkelig Grund, at Hans Ravn var en Slægtning af Povl Jensen Kolding (Fortæll. af Fædrel. Hist. 2den Udg. S. 484).

Sprogs Udviklingshistorie, og især paa Grund af den levende Kjærlighed til Modersmaalet, som udtaler sig derigjennem.

Ravn begynder efter den Tids Skik fra Begyndelsen, eller med den babyloniske Sprogforvirring, og søger, idet han gaar ud fra denne som Kilden til Sprogenes Forskjellighed, at bestemme, hvilket Sprog Menneskene tidligere havde talt, hvormange Hovedsprog der opstod ved Sprogforvirringen, og til hvilket af disse det danske Sprog maatte regnes. Naar han da efter en udførlig, men ikke meget bevisende, Undersøgelse af disse Spørgsmaal endelig kommer til sit egentlige Emne, søger han først at vise, at det danske Sprog kun ved en Dialektforskjellighed er skilt fra det norske og svenske, men at de ingenlunde i strængere Forstand kunne kaldes særskilte Sprog, ligesom han ogsaa gjør opmærksom paa det nære Slægtskab, hvori Tydsk, Hollandsk og Engelsk staa til det nordiske Sprog. Hvad det danske Sprog angaar, deler han dets Historie i tre Afsnit: det gamle, Middelalderens og det nyere Sprog. Det gamle søger han især i Runcindskrifterne, og Worms da nylig (1636) udkomne *Danica Literatura antiquissima* samt Arngrim Jonsens *Crymogæa* vare Hovedkilderne til hans Kundskab dertil. Dette Sprog, siger han, er »Danis modernis obsoleta, Norvagus propemodum proscripta, in Islandia nostro ævo exulata«. — Overgangen til Middelalderens Sprog, antager han, betegnes i ydre Henseende ved Indførelsen af de latinske Skriftegn, medens Runerne gik af Brug, hvilket han betragter som et sørgeligt Tegn paa, at man alt dengang begyndte at vrage det hjemlige for det fremmede; og denne de Danskes daarlige Forkjærlighed for det fremmede indskrænkede sig ikke alene til Skriftegnene, men udstrakte sig snart ogsaa til Sproget selv, hvorfor han sukkende udbryder:

Gallica lingua, Gallica vestis
Erit Dania tua pestis.

Som Tegn paa Overgangen fra Oldtidens til Middelalderens Sprog, anfører han ogsaa den større Bredhed i Udtrykket, som lidt efter lidt blev almindelig, medens det gamle Sprog udmærkede sig ved en fyndig Korthed; endvidere Tillæget af Bogstavet *h* til visse Medlyd, f. Ex. och, then, brydher, helligh o. s. v. Som egentlig for Middelalderens Sprog, sammenlignet med den nyere Tids, anføres Brugen af *th*, hvor Ravens Samtid brugte *d*; han viser ved Exempler af Hans Mikkelsens Oversættelse af det Ny Test. 1524, at en saadan Brug af *th* endnu dengang var almindelig. Som et andet Skjelnemærke mellem Middelalderens Sprog og det nyere anfører Forf., at hans Samtid skrev: hand, end, mand o. s. v., medens disse Ord i ældre Tid skreves: han, en, man. Endvidere omtaler han Brugen af flere Ord, som paa hans Tid vare aflagte, f. Ex. børje for begynde, Værild for Verden, gen for imod (deraf Genbo, bemærker han). Da han imidlertid manglede Skriftprøver fra den tidligere Middelalder (han havde kun et Haandskrift af Jydske Lov), og hans Bekjendtskab med Oldsproget kun var ringe, ere hans Undersøgelser langt fra udtømmende, og de Resultater, han kom til, heller ikke altid rigtige; han indrømmer selv, at meget endnu stod mindre klart for ham, og han beklager, at han ikke havde kunnet benytte Hovedstadens Bibliotheker og Arkiver, hvorfor han udbeder sig Oplysning af dem, der vare bedre inde i Sagen.

Sammenligningen mellem Middelalderens og det nyere Sprog fører Ravn til det Resultat, at Lovenes Fynd (*verborum ponderosa dignitas*) var bleven ombyttet med en kjedsommelig Vidtløftighed. Exemplerne, han anfører for at støtte denne Mening, ere imidlertid ikke meget oplysende.

Som Bevis paa den ældre Tids indholdsrige og concise Sprog anfører han ogsaa Peder Laales Ordsprog, i Anledning af hvilke han tillige søger at oplyse Saxes Benyttelse og Omskrivning af de gamle danske Ordsprog. Han antager forresten, at en stor Del Ordsprog ere dannede i Middelalderen og ikke i Oldtiden (non sub Runis, sed sub literatura Romana). Som Bevis herpaa henviser han til saadanne Ordsprog, der kun lade sig forklare af Forholdene under Kristendommen, f. Ex. »Det er godt at være Præst om Paasken, Barn om Fasten, Bonde om Julen og Føl om Høsten.« Andre Ordsprog ere fra en endnu senere Tid, f. Ex. »han kom i Grevens Tid« (Grevefejden). »Han drikker med Holger«, skal være opstaaet for ikke ret mange Aar siden. Ja hver Dag dannes ny Ordsprog; oprindelig er det enkelte Personers Mundheld, siden gaa de over i Folkemunde. I den Omstændighed, at det danske Sprog har saa mange Ordsprog, ser Ravn et Bevis paa Sprogets Adel; det stilles derved lige med det hebraiske, ja med Frelserens egen Tale, hvori mange Ordsprog forekomme. Og at den hyppige Brug af Ordsprog ikke er noget nyt her i Norden, det ser man af Saxes Fortælling om Erik den veltalendes Besøg hos Frode Fredegod. Ja hele den danske Historie viser, at Folket stedse har sat høj Pris paa, at man kunde fatte sin Tale i fyndige Kjærnesprog. De Danske behøvede i Henseende til deres Sprogs Forraad paa kjærnefulde Udtryk end ikke at vige for Grækerne, — »sint illi (Græci) rotundi, sint facundi; habeant quo jacent jucunde, at pares Dani, at rotundiozem vocum structuram, quam nobis Musa, vix illis elargita est« — hvilket Forf. oplyser ved Sammenligning mellem endel græske og endel danske Ordsprog. Det have i alle Tilfælde mange danske Ordsprog forud for de græske, at de forbinde Ri-

mets Velklang med deres andre gode Egenskaber, som f. Ex.:

Regnetø oc Fruermø
tør ingen lide paa.

At vore Ordsprog, om nogen vilde tage sig paa at samle dem, vilde blive ligesaa mange om ikke flere end Grækernes, anser Ravn for utvivlsomt. Thi ikke nok med, at der er en stor Mængde almindelig gjængse: hvert Landskab, hver Egn, hver By, ja hvert Hus har sine Ordsprog, saa at samle dem alle vilde være at skrive »Chiliada post Erasmus».

Efter denne Excurs om Ordsprogene, ved Læsningen af hvilken man føler, at Ravn i Behandlingen af dette Emne befinder sig som Fisken i Vandet, vender han atter tilbage til Sammenligningen mellem det ældre og det nyere Sprog. Det er det ældre Sprogs Simpelhed, han søger at hævde, og det i Ord, der ofte hæve sig til Veltalenhed. »Simpelt», siger han, »kalder jeg det, ikke med Hensyn til de sammensatte Ord (∴ Sprogets Evne til ved Ords Sammenføjning at danne ny Begreber), thi i den Henseende er det ikke fattigere end det græske eller latinske; men simpelt kalder jeg det med dyb Ærefrygt, fordi det, sammenlignet med Nutidens Sprog, staar klædt i hellig Enfold (sancte simplex existit). Simpelt maa det kaldes, fordi det ikke er hyllet i nogen fremmed Dragt, fordi det ikke er forvansket ved fremmede Ord eller saa forandret, at det skulde behøve at istemme Klagen:

Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli.«

»Denne Simpelhed kan med Rette tillægges dette Sprog, og ved den blev det, lysende i sin ædle Højhed, store Bedrifsters Moder. Ja lykkelige, tifold lykkelige, de Danske, dengang enhver talte sit eget Sprog, dengang alle

talte det gamle danske, mandige Tungemaal. Lykkelig den Tid, da man skrev Fædrenesproget uden at vrage de gamle Skriftegn. Da kunde vi stille os Side om Side med Hebræere, Grækere og Latinere, hvad Besiddelsen af egne Skriftegn angik, og i Tapperhed og Mod stod vi ikke tilbage for dem. Det var dengang, da vort Sprog kunde agtes lige med hvad man kalder Hovedsprogene, dengang man talte, sang, bad, alt i sit eget Modersmaal, medens man smukt føjede sine egne Skriftegn. Men fra den Tid Forandringen skete, da begyndte med Heltesproget og Helteskriften Fædrenes Manddom, Ærlighed og Sædelighed at bortvige. Hvis man overvejede dette nøjere, da vilde man ikke handle saa letsindig og i afsindig Skjødsløshed i den Grad forsømme det hjemlige Sprog, som mange nyere gjøre. Jeg ved ikke, hvorledes det er gaaet til, men efterhaanden er det blevet en indgroet Skik hos os at foragte vort eget og at ophøje det fremmede, som om vi vare mætte af Fædrelandets Sødme og imod vor Natur vilde paatvinge os selv det udenlandske. Vi have tydsket saa længe, at vi ere blevne halve Tydskere, og nu er man ej nøjet dermed, men vil endnu ovenikjøbet flikke dette Blandingssprog med franske Gloser. Forsent ville vi komme til at klage over, at med de fremmede Ord er fremmed Sæd og Tankegang trængt ind iblandt os, saa vi ikke engang kjendes ved vore ædle, simple Forfædre — men hvad hjælper det saa at kaste Brønden til, naar BARNET er druknet.»

I Følelsen af at have talt stærke og varme Ord, som maaske kunde misforstaas, føjer Ravn til: »Dog maa ingen lægge den Mening i mine Ord, at jeg skulde foragte alle andre Sprog, eller at det skulde være min Agt at kalde Ungdommen til Vaaben imod dem. Ingenlunde, sligt er ikke engang i

Drømme faldet mig ind, jeg som har anvendt en god Del af min Ungdomstid paa at tilegne mig andre Folkeslags Sprog. Jeg ved meget godt, at uden dem vilde vi være ligesaa nær, som en Ko, der skulde tælle Stjernerne. Men min Mening er, at hver skulde sætte Pris paa sit eget Sprog og finde Behag i det fremfor i noget andet, og gjøre sig Umage for at bevare det rent for al fremmed Indblanding, saa at hver dansk Mand fremfor alt arbejdede paa at uddanne det danske Sprog uforvansket af noget andet, at Tydskeren drog Omsorg for det tydske Sprog, og Franskmanden for det franske, og saaledes enhver for sit Sprog. Men nu kommer man med den Indvending: ja saaledes burde det være, hvis et Sprog havde et saa stort Forraad af Ord, at man dermed kunde udtrykke alt, hvad man vilde nævne, saa vilde det være overflødigt at tage Ord af fremmede Sprog til Hjælp. Ja jeg indrømmer meget gjerne, at det gaar med Talen som med Klæderne. Thi ligesom ingen er saa tilfreds med sit eget Folks Klædedragt, at han skulde antage, at der var noget uskjønt i at iføre sig en fremmed Klædedragt, ja vel endog paa en unaturlig Maade at danne sig en Klædning efter forskellige Folkeslags Moder, saa man, naar man betragter ham lidt nøjere, maa udbryde: ja Ansigtet synes at tyde paa en Dansker, men den høje Hat forraader en Hollænder, det tilspidsede Skjæg en Franskmand, den bugede Vest en Spanier, de sludrende og vide Buxer atter en Franskmand, og de spidse Sko en Russer: saaledes gaar det efter min Mening ogsaa med Sproget. Hvormange er der, som have nok i deres Modermaal! Hvis Ønsker havde nogen Magt, da vilde jeg ønske, at alle vilde sammensvære sig med mig i al Venskabelighed om igjen at jage hine slet sammenhængende Ord, som ere slupne ind med vore Handels-

mænd, ud af Sproget. Jeg sigter her kun til de overflødigelige og unyttige Ord, thi saadanne, der kun ere Benævnelser paa fremmede og indførte Gjenstande, dem ser jeg ingen Fare ved, og dem udtaler jeg selv, da jeg vel ved, at man ikke kan omgaas med Tingene uden at have et Navn paa dem. Men alle de andre, der ikke for saa farlig lang Tid siden have faaet Borgerret i Sproget, og frem for alt saadanne splinterny som «Monsör, recommender, avu, habeligras, grammersys», driv dem ud, spark dem ud, jag dem ud værre end en Hund eller en Snog, haan dem, spot dem, raab dem ud og sky dem mere end den onde Syge». — Af de Exempler, Ravn her anfører, ligesom af Ytringer i hans andre Skrifter, ser man, at det især var de franske Ord, han frygtede for, medens de tyske ikke forekom ham at være slet saa farlige.

I Slutningen af Afhandlingen giver Ravn en Udsigt over de Kilder, man havde, naar man vilde gjøre sig bekendt med det ældre danske Sprog, idet han dog beklager, at han for Øjeblikket kun havde Adgang til de færreste af dem. Først nævner han kortelig de prosaiske Skrifter, som i Jydske, Sjælandske og Skaanske Lov, Byretterne, Rigens Ret, Søren, Kirkelovene, Vederlagsretten og Middelalderens danske Brevskaber af forskjellig Art. I Omtalen af de poetiske Kilder til Sprogets Historie er han vidtløftigere. Han gaar, som man dengang gjerne gjorde, ud fra Hjarne Skjalds Mindekvad over Kong Frode, der, om det end ikke umiddelbart gav Bidrag til Sagens Oplysning, da man kun havde det i Saxes latinske Omskrivning, dog var af Vigtighed, da det gav en Forestilling om Skjaldenes Sang i Oldtiden. For ogsaa at give sine Læsere en Anskuelse af denne, meddelte Ravn M. Klavs Lyschanders heldige Oversættelse af Verset over Kong Frode, og tog

deraf videre Anledning til at udvikle, hvilken Betydning Skjaldene havde i Oldtiden, og hvorledes Skjaldekvadene afgave et godt Vidnesbyrd om det aandelige Stade, Folket indtog paa en Tid, da man almindelig ansaa det for ned-sunket i mørk Uvidenhed og Raahed. Han viser, at Norden har haft saa mange Skjalde i Oldtiden, at Grækerne og Latinerne vanskelig skulle kunne opvise et lignende Antal Digtere. Med Hensyn til de Talangivelser, han her meddeler, støtter han sig forøvrigt, ligesom i sine fleste andre Bemærkninger om de gamle Skjalde, til Worms Undersøgelser. Endelig besvarer han den Indvending, der almindelig hørtes mod Digtekunstens Betydning, at den ikke var Staten til nogen Nytte. Han paaviser først, at da ingen blev Digter for Nyttens Skyld, men fordi en indre uimodstaaelig Drift førte ham ind paa Digterbanen og gav ham Kraft til at overvinde alle de Vanskeligheder, som Tilvejebringelsen af den rette Form altid maatte lægge i Vejen for ham, var det ogsaa urigtigt at veje Digterens Betydning paa den umiddelbare Nyttens Vægtskaal. Men forøvrigt anser han det for utvivlsomt, at Skjaldesangens Nytte ogsaa lader sig paavise, om det derpaa kommer an. »Thi for det første hæver og opflammer den Sjælen hos Tilhøreren; den kan hårde den blødagtige (Ingels Opvæk-kelse ved Stærkoddens Kvad), den glæder Sindet, den støt-ter Erindringen, den tugter de slette, den forherliger de mandige, den løfter Sjælen op fra det jordiske og forener den med Guddommen, og endelig skaffer den sine Udøvere et udødeligt Navn. Aldrig vilde Hjarne have opnaaet en saa uforgjængelig Hæder, hvis han ikke havde haft Digter-gaven. Stærkodder vilde ikke have opnaaet den Berøm-melse, han har hos Efterverdenen, hvis han alene havde omgaaedes med Vaaben, men været ukyndig i Skjaldekun-

sten. Hvem vilde nu have mindedes Regner Lodbrog, hvis han ikke i Ormegravnen med mandig Røst havde istemmet det Kvad om sine Bedrifter, der endnu lyder som en Mindesang til os om hans daadfulde Liv. Hvem kan tavs forbigaa dig Brage, dig Ulf, dig Sprageleg, dig Thoraren Loftunga, dig Thordur Kolbeinsson! I alle og mange flere, prydede med kongelige Æresgaver, I skulle være viede til Efterslægtens Ihukommelse!» «For dog at komme til Ende med denne Lovtale over Skjaldekvadene, saa vil jeg minde om, hvad Tacitus fortæller om de gamle Germaner, at deres Sange tjente dem baade til at styrke Hukommelsen og som en Slags Aarbøger; det samme gjælder ogsaa vore Forfædre. Først hvad det angaar, at Sangene styrke Hukommelsen, da er det jo en bekjendt Sag, at vi langt lettere beholde det, som vi have tilægnet os i den bundne Stil end i den ubundne, det ene Vers hjælper ligesom det andet paa Glid. Herved blev vore Forfædre istand til at kunne opregne mangfoldige hedengangne Kongers og Kjæmpers Bedrifter. Jeg kan ikke tro, at det er gaaet anderledes til, at Svend Estridsen har kunnet bevare saa mange Kongers Navne og ærefulde Bedrifter i sin Hukommelse, uden ved Hjælp af disse Vers, og herved blev han jo istand til at meddele Adam af Bremen saadanne Oplysninger, at meget, Saxe ikke har kjendt eller har forbigaaet, og som ellers vilde have været overgivet til evig Glemsel, derved er bevaret indtil vore Dage. Saxe tilstaar jo ogsaa, at han ved Affattelsen af sin Historie har haft udmærket Hjælp af de gamle Sange. Selv de Sange, som vi pleje at kalde Kjæmpeviser, mener jeg, vi maa betragte som et Historiens Skatkammer. Thi hvorvel de indeholde meget, som blot er Forfatterens Hjernesvind, følger der dog ikke sjældent noget med, der ikke ganske savner Historiens Lys.

Fremfor alt vil jeg nævne den Vise: Hertugen red fra Kolding By¹⁾«.

Kaste vi et Blik tilbage paa det Skrift, hvoraf her er meddelt et Uddrag²⁾, da kan det ikke nægtes, at det røber en Forfatter baade med Aand og Liv. Hvad de sproglige Bemærkninger angaar, kan vor Tid jo i de fleste Tilfælde give meget fuldstændigere og nøjagtigere Oplysninger; men hvor Forfatteren taler om Ringeagten for Modersmaalet og Forsømmelsen deraf, der lyde hans Ord, som om de vare talte igaar og ikke for over 200 Aar siden. Afhandlingen er, underligt nok, skreven paa Latin, men saaledes gik det jo med saa mange af de Skrifter, vi have fra denne Tid handlende om den nordiske Oldtid, det danske Sprog o. desl., og som virkelig aande en varm Kjærlighed til det Danske: de ere skrevne i et Sprog, Folket ikke forstod. Man var saa fast bunden i det tilvante, at det vanskelig faldt nogen ind, at et Skrift, der i nogen Maade havde et videnskabeligt Præg, kunde forfattes i andet Sprog end i Videnskabens Universalsprog. Det latinske Sprog skrev man med Lethed og Frihed, Tankernes Udtryk havde, om jeg saa maa sige, et civiliseret Præg i dette Sprog, medens det Danske var knudret og haardt, ja tit latterlig barnagtigt. Det var lige langt fra Sagastilens ædle Simpelhed og vor Tids uddannede og bøjelige Sprog. Men hvorledes skulde det kunne være anderledes? Latin lærte man at skrive fra den Tid, man kunde sætte Pen til Papir; om at skrive Modersmaalet er der bogstavelig aldrig Tale i noget af den Tids Skoleregulativer. Derfor kan der mødes saadanne

---

¹⁾ Det bekjendte «Danske Kongetal» (se Sv. Grundtvig, Danmarks gamle Folkeviser. III, 1—5).

²⁾ Haandskriftet i Gl. kgl. Saml. Nr. 764. Fol. er benyttet.

Særsyn, som at to saa grunddanske Mænd som Hans Mikkel Ravn og Peder Syv vexlede Breve paa Latin. Man havde endnu ikke noget ret Begreb om, hvorledes man skulde gribe Sagen an med at beskytte og hædre det Modersmaal, som man dog kunde sige saa smukke Ting om. Man betragtede det paa en Maade som en lærd Kuriositet, som man stillede frem for nysgjerrige Beskueres — sønderlig Udlændinges — Blikke, men ikke som den første Betingelse for Folkets aandelige Tilværelse, ikke som det rette Organ for Meddelelse om alle aandelige Ting. Det var først Holberg, som lærte os dette. Men Ravns Skrift viser dog, at den bevidste Kjærlighed til Modersmaalet var ifærd med at vaagne, og det var allerede et betydeligt Fremskridt.

3. Vi vende atter tilbage til Hans Ravns personlige Forhold. Efterat han i 5—6 Aar havde været Hører paa Herlufsholm, hvor han havde vundet baade sine foresattes og sine Lærlinges Yndest¹⁾, tænkte han paa at gjøre en Udenlandsrejse. Paa den Tid drog de danske Studenter, der til videre Uddannelse vilde besøge fremmede Højskoler, gjerne til Tydskland, hvorfra Rejserne ofte udstraktes til Frankrig, Svejts og Italien. Under Trediveaarskrigen søgte mange til Holland, navnlig til Universitetet i Franeker, da Forholdene i Tydskland paa den Tid kun vare lidet indbydende, og mange Universiteter næsten laa øde paa Grund af Krigsurolighederne. Ravn tænkte imidlertid paa at drage til England, der sjeldnere besøgtes af Danske.

---

¹⁾ Blandt Ravns Disciple var maaske ogsaa Jørgen Ejlertsen, der senere blev Rektor ved Kjøbenhavns Skole og Professor ved Universitetet; i alle Tilfælde gik han i Herlufsholm Skole, medens Ravn var Hører sammesteds. De sluttede et broderligt Venskab, som fortsattes lige til Ravns Død.

I Foraaret 1640 tog han Afsked fra Herlufsholm. Inden han drog bort, indrettede han sig efter den Tids Skik en Rejsebog (Stambog), hvori hans Venner og foresatte indskrev deres Anbefalinger og gode Ønsker for ham. I Midten af April rejste han til Kjøbenhavn, hvor endel af Universitetets Professorer ligeledes forsynede hans Rejsebog med Anbefalinger¹). Ogsaa enkelte af Ravns tidligere Disciple, som den siden berømte Oluf Rosenkrands, og andre Velyndere gav ham et Mindeord med paa Vejen. Saaledes skrev Herlovianeren Niels Trolle til Trolholm (død 1669 som Statholder i Norge), hvis Venskab Ravn ogsaa senere kom til at nyde godt af:

Aut illam, aut super illam.

Helder will Jeg mitt lifff ombere,
Helder will Jeg all verden vndvere,
End lide skade paa heder og æhre.

Jeg har anført dette Vers her, tildels fordi det er det eneste af Stambogsbladene, der er paa Dansk, og det var mig paafaldende, at Niels Trolle i den Henseende dannede en Undtagelse, da der fortælles om ham, at han under et femaarigt Ophold i Udlandet i sin Ungdom næsten fuldstændig havde glemt sit Modersmaal. Men rigtignok havde han senere været i Huset hos Biskop Jesper Brochmand²).

¹) I Stambogen findes saaledes Blade fra M. Povl Jensen Kolding (Præst paa Herlufsholm) og dennes Søn Peder Povlsen Vinding, fra Haqvinus Erasmus Ystadiensis (tidligere Ravns Medlærer paa Herlufsholm, nu Præst i Lille Nestved), M. Jakob Pedersen Spjeldrup, M. Christen Clemendsen (Forstander for Herlufsholm), M. Joh. Didrichsen Bardscher (Rektor smst.), Hr. Niels Andersen (Præst ved S. Peders Kirke i Nestved), Biskop Dr. Jesper Brochmand, Professor Thom. Bang, Prof. Hans Hansen Resen, Niels Jørgensen (Regius Cerevisiæ Scriba) o. a.

²) Ol. Rosenkrantz, Statua triumphalis Dn. Nicolai Trolle. 1669. Fol. D.

Bag i den omtalte Rejsebog finde vi med Ravns egen Haand indskrevet adskillige Sentenser, hvis Sum i Grunden er: naar alt er frist', er Hjemmet bedst. De kunne enten betragtes som alvorlige Betragtninger, Ravn anstillede, da han stod paa Springet til at forlade Fædrelandet, eller ogsaa som Trøstegrunde, han foreholdt sig selv, da der, som vi strax skulle se, ikke blev noget af Rejsen. De give i alle Tilfælde et ganske godt Indblik i Mandens Karakter¹).

Skjønt alt saaledes var forberedt til Rejsen, blev Planen dog i det sidste Øjeblik opgiven. Aarsagen var denne: Sjælands Biskop, Dr. Jesper Brochmand, som var en saare nidkjær og dygtig Tilsynsmand ved Skolerne, havde under Visitatser paa Herlufsholm, hvor han selv omhyggelig undersøgte Disciplenes Flid og Fremgang, lagt Mærke til Hans Ravn og fattet stor Interesse for ham. Da nu Rektoratet i Slagelse blev ledigt, just som Ravn stod færdig til Rejsen, tilbød han ham dette Embede²). Tilbudet var

¹) Følgende Sentenser i Rejshebogen synes at have Hensyn til den paatænkte Rejse: Nusquam est, qui ubique est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. Non convalescit planta, quæ sæpe transfertur. Cælum non animum mutant, qui trans mare currunt. Distrahit animum librorum multitudo, itaque enim legere non possis, quantum habueris, sat est habere, quantum legas. Non venit vulnus ad cicatricem, in quo crebra medicamenta tentantur. Endnu et Par andre Sentenser har Ravn optegnet sammesteds, men de synes at skrive sig fra et senere Afsnit af hans Liv, da større Sorger trykkede, uden dog at kunne berøve ham hans Sindsrolighed og Tilfredshed med de smaa Kaar, hvorunder det blev hans Lod at virke de fleste Aar af hans Liv; jeg vil med det samme anføre dem her, de indeholde Summen af denne hæderlige Mands Livsfilosofi: Honesta res est læta paupertas. Non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est. Curæ leves loquantur, ingentes stupent. (Rejshebogen findes i det kgl. Bibliothek, Gl. Kgl. Saml. Nr. 3649. 8vo).

²) Dedikationen til Brochmand foran i Ravns *Logistica Harmonica*.

hædrende; det var kun ni Aar, siden Ravn havde været Discipel i den samme Skole, og den hørte til de større og anseeligere Skoler, hvor der foruden Rektoren var tre Hørere, — og Enden paa Sagen blev, at han opgav Rejsen og blev Rektor i Slagelse. Forinden maatte han dog erhverve sig et nyt Vidnedsbyrd fra Universitetet, idet han underkastede sig en Prøve i de Fag, der nærmest laa indenfor Skolens Omraade, saasom Latin, Græsk, Hebraisk, Arithmetik, Astronomi og Geografi, altsaa en Art Skoleembedsexamen. Prøven faldt heldigt ud, og det Vidnedsbyrd, han erholdt d. 21 Maj 1640, var i høj Grad ærefuldt for ham¹⁾. Et Aarstid efter (1 Juni 1641) tog han Magister-

¹⁾ Da dette Vidnesbyrd er af Vigtighed til Oplysning om de For-
dringer, som paa den Tid stilledes til Rektorerne ved de større
Skoler, saa hidsættes det efter Originalen i Gehejmearkivet:

Quamquam Johannes Corvinus jam pridem Collegio nostro tales in Artibus et lingvis progressus probavit, qui rariorum ingeniorum censoribus de optima nota commendari debeant; cum tamen, Deo vocante, Magistratu jubente, denuo nobis cum in finem sese stiterit, ut etiamnum in eosdem inquireremus; non potuimus non insignia eorundem incrementa agnoscere, summoque applausu excipere. Præterquam enim quod exactam admodum lingvarum Latinæ, Græcæ, Hebrææ peritiam sit adsecutus, feliciter quoque et Arithmetices, Astronomiæ, Geographiæ etc., et aliarum Artium, disciplinarum studia coluit, quin et pleraque insigniter excoluit, in singulis versatissimus. Proinde quo pluribus nominibus nobis fuit probatissimus, eo majore vicissim ardore et contentione Virum hunc clarissimum et eruditissimum, cum alijs Bonarum Mentium et cultiorum Fautoribus, tum vero inprimis Rev. et Ampl. Viro Dn. Casparo Brochmanno S. S. Theol. D. celebratissimo, Professori ejusdem Regio, et Episcopo Selandiæ et adjacentium insularum spectatissimo, Collegæ et Fautori nostro honoratissimo, de nota interiore commendatum venimus: quippe qui certi simus, omnes bonos καὶ ἀπαθείς Æstimatores literatissimum hunc summæ Laureæ Philosophicæ Candidatum uno hoc eodemque elogio nobiscum honestaturos: Dignissimum esse Dn. Corvinum, cujus, præ alijs plusculis, sit habenda ratio. Hanc

graden¹⁾, der gjerne forlangtes af dem, hvem Bestyrelsen af en saadan større Skole betroedes.

I de tolv Aar, Hans Ravn var »Skolemester« i Slagelse, erhvervede han sig en almindelig Anerkjendelse som en Mand, der med udmærket Dygtighed og Flid forestod sit Embede; de Forslag, han fremkom med til Skolevæsenets Forbedring, og som i det følgende nærmere skulle omtales, vise, at han stod langt over sin Samtid i naturlig og sund Betragtning af, hvad der var Hovedsagen i en god Skoleundervisning. I Januar 1641 skrev hans nærmeste foresatte, Provst Anders Jensen Aalborg, der var Præst ved St. Peders Kirke i Slagelse, til Biskop Brochmand: »Vor Skolemester, Hr. Hans Ravn, gjør sig elsket og afholdt af alle velsindede saavel ved sin alvorlige Gudsfrugt som ved sin Udholdenhed, Nidkærhed og Flid i sit Embede²⁾«. Mange Aar efter Ravns Død og endnu flere efterat han var ophørt at være Skolemand, omtaler Dr. Jens Bircherod ham som »en af sin ugemene Strænghed sær navnkundig Skolekarl«³⁾. Og der er ogsaa andre Omstændigheder, der vidne om, at Ravn har været en Mand, der med Strænghed har avet slette Subjekter, som enhver Skole i de Tider gjerne plejede at have rigeligt Forraad paa⁴⁾, ligesom det heller ikke kan betvivles, at han med Be-

---

autem nobis sententiam extorsere ipsa Fides et Veritas. Ex Consistorio XXI Maij Anni J. Chr. CIO IO CXL. Testatur

Johannes Christophorus   Christianus Thomas Bang
Græcarum Literarum P. P. et Fac. Longomontanus   M. m.
Phil. p. t. Decanus, manu teste.   m. ppa.

¹⁾ Universitetets Matrikel.

²⁾ Utrykt Brev i Gl. kgl. Saml. Nr. 3038. 4.

³⁾ J. Bircherods Dagbøger ved Molbech. S. 89. Bircherod havde selv i sin Ungdom nydt Ravns Undervisning i Herlufsholm 1635 og flg. Aar.

⁴⁾ Se det karakteristiske Testimonium af Ravn, Tillæg, Nr. 1.

stemthed har holdt enhver Discipel til med Flid at benytte den kostbare Skolegangstid; men alligevel vilde man vist tage meget fejl, om man antog ham for at have været en pryglelysten Orbilius. Dertil havde han Ungdommen for kjær. De fleste af de Vers, der ere indstrøede i hans Skrifter, navnlig i hans Rhythmologi, have paa en eller anden Maade de unge for Øje; mange af Versene have ligefrem til Hensigt at more, andre at opmuntre til Flid og Udholdenhed; idethele indgyde de en Følelse af, at Ravn i sin Skolevirksomhed søgte at gjøre Studeringernes trange Vej saa let og saa glædelig for sine Disciple som muligt, uden at slaa af i det, han ansaa for at henhøre til en grundig Skoledannelse. — Som Vidnedsbyrd om den Agtelse, Ravn nød som Skolemand, kan anføres et Brev til ham (dat. 19 Marts 1647) fra den bekjendte Gunde Rosenkrands, hvori denne lærde og hæderlige Adelsmand anmoder ham om at optage et ungt Menneske, han ønskede at tage sig af, i Skolen. Alvor, Sædelighed og Gudsfrygt var det, Rosenkrands ventede at finde i Ravns Skole, thi fra mange Sider havde han hørt den Flid og Omhu rose, hvormed han tog sig af sine Disciple. Brevet er hædrende baade for den Mand, der har skrevet det, og for den, det er skrevet til¹⁾.

Det maatte være en god Støtte for Ravn, naar han havde Hørere, der kunde gaa ind paa hans Betragtningmaade og arbejde i samme Aand som han. Vi se derfor, at han, naar en Hørerplads blev ledig (hvilket meget hyppig skete, da disse Bestillinger vare yderst slet aflagte), anvendte al mulig Flid for at faa de dygtigste Folk, der lod sig opdrive, til at udfylde de ledige Pladser. I denne

---

¹⁾ Se Tillæg, Nr. 11.

Bestræbelse understøttedes han trolig af Biskop Brochmand, og vi have flere Breve vexlede mellem dem i denne Anledning¹⁾. Det var vel ikke altid, deres Bestræbelser lykkedes, men af og til havde Ravn dog Mænd om sig, der delte hans Kjærlighed til det danske Sprog, til Musikken og Versekunsten, og som tillige vare dygtige Lærere. Som saadanne kan nævnes Jens Terkelsen (1646), der skrev et begejstret Digt til Ravn i Anledning af hans »danske Tonekunst«, og især Jakob Clausen, der var Hører fra 1640 til 1642. Denne havde været Ravns Discipel paa Herlufsholm, og delte ganske sin Lærers Tankegang; derfor fik denne ham ansat som Hører i Slagelse, kort efter at han selv havde faaet Bestyrelsen af Skolen, og han havde ikke Skam af sit Valg; thi da Biskop Brochmand i Sept. 1641 besøgte Skolen, fandt han særdeles Behag i Jakob Clausens Undervisning, saa han sagde til Ravn, der stod hos: »Hic potest habere idoneos discipulos«, og idet han vendte sig om til Jakob Clausen, tog han Afsked fra ham med de Ord: »Vale Dn. Jacobe, et noli nimis cito deserere hanc tuam stationem; ego enim faciam, ut non poeniteat te diuturnæ mansionis« (»Farvel Hr. Jakob, og forlad ikke for snart denne Plads; jeg skal sørge for, at I ikke skal fortryde, om I bliver her i længere Tid« — paa denne Tid taltes der indenfor Skolens Vægge kun Latin). Senere blev denne Mand Præst paa Laaland; hans forøvrigt ikke betydelige

¹⁾ Se Tillæg, Nr. 3. 7. 8. 16. 17. I Danske Selsk. Saml. i Geh.-Ark. findes et Brev (dat. 16 Novb. 1643) fra Johannes Jacobæus, der hidtil havde været Hører ved Slagelse Skole, til Ravn. Han havde opgivet sin Plads ved Skolen og var rejst ind til Kbhvn for at prædike til Dimis; men han kunde ikke blive stedet dertil, inden han fremlagde Vidnedsbyrd fra Skolens Rektor, hvorfor han udbeder sig et saadant.

Forfattervirksomhed viste endnu længe efter, hvor stor Indflydelse Ravn havde haft paa ham¹⁾.

4. Skjønt Arbejdet i Skolen maatte optage Ravns meste Tid, vedblev han dog flittig at beskæftige sig med sine egne Studier. Efterhaanden samlede han sig en god Bogsamling, og hvad han ikke selv kunde overkomme at købe, fik han tillaans hos sin Ven, den lærde Professor Stephan Hansen Stephanius i Sorø — saaledes havde han 1645 et Haandskrift af Snorres Edda tillaans fra denne, hvoraf vi kunne skjønne, at han har fortsat sit Studium af det nordiske Sprog²⁾. Han vexlede Breve med forskellige lærde Mænd om literære Sager; navnlig stod han i stadig Brevvexling med Stephanius i Sorø og især med Professor Thomas Bang i Kjøbenhavn, der med en levende Delta-gelse fulgte hans fremskridende Studier og nærede stor Agtelse for hans videnskabelige Indsigt og Dygtighed³⁾. Undertiden forhandlede Ravn ogsaa historiske Emner i sine Breve. Saaledes diskuterede han 1643 med M. Jakob Bing (siden Rektor i Landskrone) det vanskelige Spørgsmaal om Udvandringerne fra Norden i Oldtiden, idet han søgte at hævde fire Udvandringer: 1. Cimbrernes, 2. Gothernes, 3. Longobardernes og 4. Normannernes. Til-lige søgte han at bestemme, hvad Grundene til disse Ud-

¹⁾ Af Jak. Clausen har man bl. a. en Præstekronike for Ærindlev og Olstrup Sogne (trykt i Kirkehist. Saml. II, 156—204), hvoraf det ovenstaaende er taget, den udmærker sig ved et efter den Tids Lejlighed fortrinligt Sprog og en ypperlig Retskrivning. En Del indstrøede Vers ere dannede efter de Regler, Ravn har meddelt i sin *Rhythmologia Danica*.

²⁾ O. Wormii Epistol. I, 269.

³⁾ En lille Epistel fra Bang til Ravn angaaende den danske Komædie •Kortvending• er trykt i Nyerups og Rahbeks Bidrag til den danske Digtekunsts Hist. II, 109. Flere findes meddelte som Tillæg til denne Afhandling.

vandringer havde været, samt ad hvilke Veje de forskellige Folk havde forladt Danmark. Kunne hans Undersøgelser paa dette Gebet end ikke have videre Betydning for vor Tid, saa have de dog Interesse som Vidnedsbyrd om den Kjærlighed, hvormed han syslede med Nordens Minder af enhver Art¹⁾.

Det første trykte Skrift, vi have fra Ravns Haand, er en lille Skolebog, kaldet »*Brevia et facilia præcepta componendi pro incipientibus Sclaglosianis*«, trykt i Sorø 1644²⁾. Hele Skriftet er kun paa 26 Sider. Bogens første Afsnit, der har samme Overskrift som Hovedtitelen, udgjør en kortfattet dansk Grammatik paa Dansk, oplyst ved sammenlignende Exempler af den latinske Grammatik eller med latinsk Oversættelse af de danske Exempler. Men Forfatteren giver ved Siden af ogsaa Regler for Latinen, saa Skriftet paa en Maade kan siges at være en dansk og latinsk Grammatik paa en Gang. I den sidste Del ere Reglerne paa Latin, Øvelsesexemplerne paa Dansk. Da det hele imidlertid er saa kortfattet og baade omfatter Form- og Ordføjningslære, er det ufuldstændigt, hvad enten det skal gjælde som dansk eller latinsk Grammatik. Til Øvelsesexempler er gjerne valgt saadanne, som kunde mere Disciplene og derved være lettere for dem at huske. Jeg nævner dette som et Vidnedsbyrd om Ravns rigtige pædagogiske Takt. Det sidste Afsnit af Skriftet indeholder

¹⁾ Brevene, hvoraf Ravns udgjør et helt Skrift fuldt af historisk Lærdom, ere trykte i Westphalens Monum. inedita I, 1483—1516. En Afskrift, der findes i Gl. kgl. Saml. Nr. 2418. 4, er imidlertid at foretrække for Aftrykket.

²⁾ Ravns Navn findes ikke trykt paa Titelbladet, men i det eneste Exemplar, der nu kjendes af Bogen (paa Univ. Bibl.), er der skrevet: »Autor Mag. Johannes Corvinus, Rector Scholæ Sclaglosianæ«. Indholdet efterlader desuden ingen Tvivl i denne Henseende.

dels Regler for den latinske Prosodi, dels Bemærkninger om Versearterne og Anvisning til, hvorledes man skulde lære Børn at gjøre Vers. Man skulde først begynde med adoniske Vers, saasom:

— — — — —
 Vilt du Barn lille
 Gaa vel i Skole,
 Oc dig den mille
 JEsu befale:
 Da skall din Fader
 Elske dig saare:
 Skall oc din Moder
 Bære dig faare
 Mad oc god Dricke:
 Giffue dig Penge,
 Saa du skall icke
 For noget trenge.

— — — — —
 Si tibi cura
 Docta Scholarum
 Limina obire,
 Numen amare:
 Diliget almus
 Te pater ipse.
 Et tua mater
 Suppeditabit
 Fercula, plenos
 Et dabit haustus,
 Atque crumenam
 Ære gravabit.

Naar Børnene en Tid flittig havde øvet sig i at gjøre saadanne Vers, skulde Læreren vise dem, at sammenføjede adoniske Vers danne et Hexameter, og paa denne Maade gradevis lede dem fremad.

Skjønt der i og for sig ikke kan tillægges dette lille Skrift stor Betydning, fortjener det dog nogen Opmærksomhed, fordi det er det første Forsøg paa en dansk Grammatik, vi kjende, og fordi det viser, at idetmindste i Ravns Skole glemte man dog ikke ganske Hensynet til Modersmaalet paa en Tid, da ellers alt gik op i Latinen. Forøvrigt kunde muligvis dette lille Skrift være Grundlaget til den danske «Grammatica, begyndt af M. Hans Ravn, fuldkommelig skreven paa Latin af Stephan Sprodsbiørg»,

som Peder Syv siger, at han har set, og som var omtalt for ham af M. Erik Pontoppidan¹⁾.

Det var ikke alene Sprogvidenskaben, men de fri Videnskaber overhovedet i hele deres Omfang, M. Hans Ravn yndede og dyrkede, og hvori han søgte at indføre sine Disciple, saavidt det kunde ske inden Skolens snævrere Begrænsning. Af Dr. Johan Laurenberg i Sorø laante han matematiske Instrumenter og af M. Stephan Stephanius Skrifter over Musikkens Theori²⁾. Thi af alle de fri Kunster var der dog ingen, som laa Ravn nærmere paa Sinde end Tonekunsten. Den første Anledning til at beskæftige sig med denne havde han faaet, da M. Jakob Spjelderup paa Herlufsholm havde overdraget ham at undervise Disciplene i Sang. Utilfreds med den døde Mekanisme, hvormed Kantorerne ved Skolerne almindelig drev dette Fag, hvis Betydning for Ungdommens Uddannelse han erkjendte, og i Bevidsthed om, at hans egne Kundskaber ikke strakte sig vidt, begyndte han med Flid at studere alle de musikalske Skrifter, han kunde overkomme, paa samme Tid som han ogsaa praktisk øvede sig i at sætte Theorierne i Værk. Sagen blev endnu lagt ham nærmere, da han selv blev Skolemester i Slagelse; det var ham en Æressag, at det hæderlige Tilnavn for Skolens Disciple, »Slagelse Sangere«, ikke skulde tabe sig, og jo mere han beskæftigede sig med Tonekunsten, desto uundværligere forekom den ham at være som Led i Ungdommens Dannelse. Til Vejledning for andre og som Opmuntring til at drive denne vigtige Sag udarbejdede han (paa Latin) sin Danske Tonekunst (Hep-

¹⁾ P. Syv, Nogle Betenkninger over det Cimbriske Sprog. 1663. S. 30.

²⁾ Brev til Ravn fra Laurenberg, dat. 18de Dec. 1646, og fra Stephanius, dat. 31te Jan. 1647 (Tillæg, Nr. 9. 10).

tachordum Danicum), der udkom i Aaret 1646¹⁾. Det er det første Skrift, der er udkommet i Danmark angaaende Tonekunstens Theori og Praxis, og, saavidt vides, savner det endnu sin Efterfølger, idetmindste i den Udførelighed, hvormed Ravn har behandlet Sagen.

Som Motto og tillige paa en Maade som Forsvar for sit usædvanlige Foretagende anfører Ravn Bestemmelsen af Kirkeordinansen om Øvelser i Skolerne: «Fra tollf indtil it slar, skulle Børnene ickon siunge, at de mue lære alleniste ey aff en Vane at siunge, men aff ret Konst, icke heller under enfoldige Noder alleniste, men ocsaa Discant». Hertil føjer han et Sted af Jesp. Brochmands theologiske System, hvor den gudelige Samsang i Kirkerne anbefales, medens Syngningen af letfærdige Sange, saavel privat som offentlig, misbilliges ligesaavel som Brugen i Kirkerne af verdslige Sange, om de end ere af alvorligt Indhold. — Skriftet er tilegnet Kongens Kansler, Hr. Christen Thomsen Sehested til Stovgaard, Universitetets Conservator og Videnskabernes erklærede Beskytter. I Tilegnelsen gjør Forf. opmærksom paa det Særsyn, at medens alle andre Videnskaber blomstrede hos os²⁾, var Tonekunsten alene Stifbarn, og det i den Grad, at man skulde tro, at de lærde vilde nægte den Plads i de fri Videnskabers Kreds; idet-

¹⁾ Skriftets udførlige Titel er: *Heptachordum Danicum seu Nova Solisatio, in qua Musicæ practicæ usus, tam qui ad canendum, quam qui ad componendum cantum, sive Choralem seu Planum, sive mensuralem seu Contrapunctum pertinet, dilucide, plane, et aperte ostenditur. Cui accessit Logistica Harmonica Musicæ Theoricæ vera et firma præstruens fundamenta. Philomusicis omnibus ac divinæ laudis amatoribus multo utilissimum, nec non lectu et scitu oppido necessarium, studio Johannis Michaelii Corvini. Hafniæ. Anno M. DC. XLVI. (41 Ark i 4to).*

²⁾ I denne Dom over det 17de Aarhundredes Videnskabelighed i Danmark vil man neppe nu være saa ganske enig med Ravn.

mindste var der ingen af dem, der værdigede den nogen Opmærksomhed, hvorfor der var saa meget desto større Anledning for Ravn til at tage sig af den forladte Sangmø, da han havde faaet Øje for, hvor betydelig en Plads hun indtog i Musernes Kreds. Dette udvikler han nøjere i Fortællingen til Læseren, der indeholder en ret interessant Fremstilling af »Tonekunstens Oprindelse, Fremskridt og stadige Brug saavel hos fremmede som her hjemme i Danmark«, af hvilken idetmindste et kort Udtog her vil være paa sin Plads.

Forfatteren begynder med Bibelens Fortælling om Jubal, der »blev Stamfader til alle, som spille paa Cithar og Hyrdefløjte«, og gaar derfra over til Tonekunsten hos Oldtidens forskjellige Folkeslag. Blandt disse dvæler han naturligvis med størst Kjærlighed ved de gamle Danske. Disse brugte, saalangt vi kunne gaa tilbage, Sange ved deres Gilder og Sammenkomster. Levninger af denne Skik mener Ravn at finde i Musikken ved Bøndergilderne og de omvandrende Spillemand paa Landet. Tacitus fortæller i sin Bog om Germanernes Skikke, at Kvadene ved Gilderne paa en Maade vare Folkets Aarbøger, og herpaa giver Saxe et utvivlsomt Bevis, da han har tilvejebragt en stor Del af sit historiske Materiale ved allestedsfra at sammensanke Kvad om Forfædrenes Bedrifter, der vare forplantede ved Skjaldenes Sang. Sangene handlede nemlig mest om Rigerne og Kongernes Krige, om Kjæmpernes Holmgange, om tapre Mænds berømmelige Gjerninger, om berømte Personers Ægteskab, Elskov, Sorg og Skjæbne, om forskellige Forvandlinger af den ydre Skikkelse, om Ulykker, om Misgjerninger og om Misdæderes Straf og Død. Af disse Sange have vi endnu mange Levninger tilbage, som hin meget yndede om Signe og Hagbur. Af saadanne har den

berømte og af vor Historie fortjente Mand M. Anders Vedel samlet og udgivet en hel Bog. Og de have endnu, naar de synges med en stærk Mandsrøst eller med en klar og klangfuld Kvinderøst, en forunderlig Evne til at henrive Sindet, saa at de let, som med en Tryllemagt, bøje det, hvorhen det skal være, Vi have mange Exempler af vor Historie paa Tonernes vidunderlige Magt, og om nogen alligevel vilde sige, at vi dog ikke have nogen Orpheus eller Linus eller Amphion, saa hør et Bevis paa de nordiske Toners Magt:

Den ene begynte en Vjse at qvæde,
Saa faurt offver alle Qvinde:
Striden strøm den stiltes der ved,
Som føre vaar vaan at rinde.

Striden Strøm den stiltis der ved,
Som førre vaar vaan at rinde:
De liden smaa Fiske i Floden svam,
De legte med deris finde.

Alle de Fiske i Floden vaare,
De legte med deris Hale:
Alle smaa Fugle i Skoffuen vaare
Begynte at qvidre i dvale.

Vil nogen indvende, at dette jo kun er et Æventyr: saa sætte vi det ene Æventyr mod det andet; hvis Grækernes fortjener Tiltro, da gjør vores det med. At det dog ikke alt er løjet, hvad der fra gamle Dage fortælles om Tonernes Magt, men at endnu en Gnist ulmer af den gamle Ild, det maa vi tilstaa, siden der endnu er dem af vore Landsmænd, der kunne synge Kjæmpeviserne med en

saa sindsbevægende Røst, at Tilhøreren saaledes henrives af den Stemning, der er udbredt over Sangen, at der maatte en *Ødipus* til for at forklare den forunderlige Virkning».

•Dette nu nærmest om Sangen; vi vende os nu til de gamle Danskes Strængeleg, hvilken der ikke tillægges en ringere Virkning. Det var ved denne Kunst, at Folkvar Spillemand vandt sit Navn. Svend Vonved (som andre kalde *Urmand* eller *Normand*) har jo, ifølge hans *Vise*, ogsaa været en ypperlig Harpespiller. Selv Konger skulle jo have øvet denne Kunst, som *Saxe* fortæller om Kong *Hother*, der ved sit Spil kunde vække alle Sjælens Følelser, og afvekslende fylde Tilhørernes Sind med Glæde eller Sorg, med Kjærlighed eller Had, alt som han lystede. Han forstod altsaa ligesaa godt ja langt bedre sin Kunst, end den forunderlige Spillemand, som *Saxe* ogsaa melder om, der satte *Erik Ejegod* i et saadant *Raseri* med sit Harpespil, at han rev sig løs fra dem, der holdt ham, og greb et Sværd, hvormed han dræbte fire af sine Mænd. Denne Harpespiller har megen Lighed med *Macedone*ren *Alexanders Fløjtespiller Antigenides*, der først kunde opildne Kongen saaledes ved sit Spil, at han sprang op fra Bordet, greb sine Vaaben og var lige ved at lægge Haand paa de omstaaende; men som atter ved blidere Fløjtetoner kunde bringe Kongen til at sætte sig ned ved Bordet igjen. Forskjellen var kun, at denne atter kunde formilde *Alexanders* Sind, medens vor Harpespiller ikke kunde bringe *Erik* til Fornuft, efterat han engang havde sat ham i *Raseri*. Jeg skulde næsten tro, at denne Spillemand har spillet paa den Maade, som vore Landsmænd, især *Skaaningerne*, kalde »at stemme en *Elver dantz*«, hvorved der kom saadant et *Raseri* over Folk, at hverken Spillemanden kunde holde op med at spille eller de andre med

at dandse, inden man enten slog Fedelen istykker paa Spillemandens Hoved eller skar Strengene over med en Kniv. Man fortæller ogsaa, at Spillemanden undertiden ikke selv kunde stemme Strængene til denne Trolddomsdands, men at han dertil behøvede en andens Hjælp, og at han, da han vidste, at det vilde koste ham hans Instrument, ikke vilde begynde at spille, uden man forud betalte ham dets Værdi. Men naar Betalingen var erlagt, saa fortæller man, at Spillemanden sneg sig bort i Tusmørket og lagde sit Instrument under en Bro med en Skilling ved Siden af, der ligesom skulde være Betaling til den, der stemte Strængene; derpaa gik han hjem, og om Natten bleve Strængene stemte, Jeg ved ikke om af Elverpiger eller Trolde; men naar han saa ved Daggry hentede sit Instrument, saa maatte alle de, der hørte ham spille, dandse, enten de vilde eller ikke, og de kunde ikke holde op dermed, før de faldt til Jorden som døde af Træthed og Udmattelse. Paa denne Maade maa vistnok den Harpe have været stemt, der drev Kong Erik til et saadant Raseri, at han med Nød og neppe kunde komme til sig selv igjen. Det er altsaa aabenbart, at vore Forfædre, endnu inden de tog ved Kristendommen, ikke alene have kunnet synge ypperlig, men ogsaa have haft Strængelege af forskjellig Art. De havde nemlig Instrumenter med to, tre, fire og flere Strænge, der forskjellig stemte ikke gave nogen ensformig Lyd, men en sød og tiltalende Samklang. Endnu bruge Bønderne nemlig et aflangt Instrument, som kaldes Langleg, ikke uligt en Monochord. Da det er af simpel Form og Indretning, maa man antage, at det meget længe har været i Brug, ja vel endogsaa skriver sig fra Heden-skabets Dage. Jeg skal ikke her tale videre om forskjellige andre gamle Instrumenter, som Skerre (sistrum) og

Hackebret (barbitum), der nu ere gaaede af Brug paa de fleste Steder; om disse indeholdes nemlig tilstrækkelig Oplysning i Anmærkningerne til Saxes Historie af min højtærede Velynder M. Stephan Stephanius, en Mand, der trods nogen er bevandret i hele vor Oldtid. Derimod skal her nævnes et Almue-Instrument, som endnu ikke er gaaet af Brug, det kaldes en Lire eller en Nøglefeile. Hertil kommer forskellige Slags Fløjter, som Børnene lave af udmarvet Hyld eller af Pilebark, ligesom den Slags Skalmeyer, som Hyrdedrengene bruge. Hvorlænge Sækkepipen og den Slags Violiner, som vi kalde Gige, har været i Brug her-tillands, skal jeg ikke med Vished kunne sige.

Efterat Forf. saaledes har givet en Udsigt over Tonekunstens Betydning i Oldtiden og Hedenskabet, gaar han over til den kristelige Musik. Han begynder med en almindelig Indledning, der gaar tilbage til Kirkens første Tider, og behandler derpaa Musikkens Udvikling i Middelalderen og den nyere Tid i de forskellige Lande. Først omtaler han Italien, hvor han især dvæler ved Guido af Arezzos Opfindelse af vort Nodesystem, og nævner med Tak den Hjælp, han havde haft af et Værk af Franciscus Salinas, som hans fortrolige Ven M. Jørgen Ejlersen, Konrektor ved Københavns Skole, havde skaffet ham til- laans fra Rigsraad Jochum Gersdorfs Bibliothek. Ved Behandlingen af den franske Musiks Historie havde han især haft Hjælp af et Skrift af Fr. Marinus Mersennus Minimus (1644), som M. Hans Husvig, Slotspræst paa Frederiksborg, samme Aar havde medbragt som en Sjældenhed og Nyhed fra Frankrig, hvor han som Student havde op- holdt sig en Tid. Under Tydskland omtales bl. a. den herlige Prose af Hermannus Contractus, Salve Regina, som Hans Tavsén havde omskrevet til en evangelisk

Psalme: Salve Jesu Christe Gud Faders Søn. Sluttelig ender Ravn med «sine Landsmænd, Danskerne, for hvis Skyld hele denne Undersøgelse var anstillet, at ikke brave Mænds Fortjenester af Tonekunsten skulde dækkes med Glemsel, og forat hans Landsmænd kunde have en historisk Udsigt over den kristelige Musik, der var forplantet til dem og lidt efter lidt havde udviklet sig iblandt dem, efterat den, baaren af Religionen, var kommen til dem især ved Guido af Arezzo, som naaede lige op til Hamborg paa den Rejse, han foretog for at udbrede Kundskab om Musikken ¹⁾».

Som Bevis paa, at Musikken har været yndet hertillands, anser han den Omstændighed, at selv Konger gav sig af med den, hvilket han finder udtrykt i den Spottesang over Kong Valdemar Atterdag, som Gotlænderne brugte ved deres Julelege, hvori det hed:

Bettere kand du leicke paa Lut,
 Waldemar med varum luff:
 End som du kand komme hier udt,
 Med varum Luff oc Møydum.

Forøvrigt er det mest Kirkemusikken, han dvæler ved, og han omtaler forskellige Efterretninger, som Krøniker fra Middelalderen indeholde om danske Bisper, der have fremmet Kirkesangen, ansat Kantorer ved Domkirkerne og skjænket dem Breviarier eller Messebøger. Derpaa gaar han over til Reformationstiden, idet han først giver en Udsigt over Psalmesangens mærkelige Fremskridt i Tydskland paa denne Tid. Han omtaler den Kjærlighed, de danske Konger viste for Musikken ved at oprette et Kapel ved Hoffet,

---

¹⁾ Denne Efterretning har Ravn fra Alb. Crantz's Metropolis, Lib. 4, Cap. 18.

hvilket han først daterer fra K. Frederik I.s Tid¹⁾. Derpaa nævner han de adelige Psalmedigtere, Knud Gyldenstjerne til Tim, »som har skjænket den danske Kirke en meget lang Sang, i hvilken hele Lidelsens Historie er behandlet i skjønne og følelsesfulde Vers«, Ejler Hardenberg til Matrups, Erik Krabbe til Bustrop, Herluf Trolle til Herlufsholm, »Guds Ven, Blomsten blandt den danske Adel, Gudsfrygts glimrende Ædelsten«, Holger Rosenkrands til Rosenholm og Christen Thomesen til Stovgaard. Af Adelskvinder omtales Fru Elsebe Krabbe til Urup og Mette Rosenkrands, Hr. Christen Thomesens afdøde Hustru. Derpaa opregnes tyve uadelige Psalmedigtere, af hvem Psalmer ere optagne i M. Hans Thomesens Psalmebog, der udkom 1569. Forrest i Rækken staar Klavs Mortensen, Prædikant i Malmø, der i Forbindelse med Hans Spandemager udarbejdede den første danske Psalmebog. Af Forfattere, der have levet efter M. Hans Thomesens Tid, omtales M. Anders Arrebo, »Mesterskjalden blandt de danske Digtere«, Dr. Hans Povlsen Resen, »det danske Sprogs Fryd«, og M. Lavrids Pedersen, Præst i Nykjøbing paa Falster, der nylig havde omskrevet Højsangen paa danske Vers — »ikke at tale om andre grundlærde Mænd, som have gjort sig udødelig fortjente ved dels i Kirkerne dels i Skolerne at dyrke, oplyse og udbrede den helligere og højere Musik«. »Her til maa endnu føjes de berømte Syngemestere af det kongelige Kapel, Arnold de Fine, Gregorius Trehov, Melchior Borggrevinck, Mogens Pedersen, Jakob Ørn og andre. Imidlertid har jeg dog ikke fundet nogen dansk Mand, som har dyrket Musikken saa grundig, at han har skrevet noget

¹⁾ I denne Antagelse tager Ravn forevrigt fejl, da allerede K. Christiern II havde et Sangerkor, se Handl. rör. Skandin. Hist. XXXII, 57 f. 64, Suhms Nye Saml. II, 2, S. 191.

udtømmende om Kunsten og Fremgangsmaaden, uden alene M. Hans Kraft, Rektor ved Københavns Skole, og M. Hans Staffensen (Stephanus) fra Laaland, der først var Professor i København, siden Forstander paa Sorø og efter Akademiets Oprettelse Kannik i Ribe og i Roskilde. Kraft dyrkede saavel den praktiske som den theoretiske Musik og har udgivet en Bog om Musikken, foruden at han har efterladt et Haandskrift om samme Emne. Stephanus har ikke udgivet noget om Musikken, men har efterladt flere haandskrevne Samlinger. Saa ofte jeg gjennemlæser disse, opfyldes mit Sind med Ærefrygt og Beundring for denne musikelskende og flittige Mand. Alle disse Haandskrifter har jeg nemlig haft tillaans fra Sønnen, den berømte kongelige Historiograf M. Stephan Stephanus, som ved den sjeldne Velvilje, hvormed han har mødt mine Ønsker, har gjort det til Taknemmelighedspligt for mig at bidrage mit til, at hans afdøde Faders store Fortjenester af Musikken hos os kunne komme til at vise sig i det rette Lys. Jeg tilstaar nemlig rent ud, at jeg har haft stor Hjælp af hans Forarbejder, og havde han ikke haft visse gammeldags Anskuelser, vilde jeg endnu mere have kunnet slutte mig til ham. Det samme gjælder ogsaa Kraft, der fulgte Glareanus, og som stod i et meget nøje Forhold til Stephanus, med hvem han stedse forhandlede tvivlsomme musikalske Spørgsmaal, som man ser af deres efterladte Breve. Ikke desto mindre sætter jeg dog stor Pris paa dem begge og ærer deres Minde med dyb Ærbødighed. Endnu er der en tredje Forfatter, men om ham ved jeg ikke stort mere end Navnet; det er Herman Jørgensen, der til Brug for Studenterne i København udgav Euclids Begyndelsesgrunde af Musikken 1596. Mulig kan han have været Rektor ved

Kjøbenhavns Skole¹⁾, da det er dennes Pligt at holde Forelæsninger over Musikken for Studenterne, hvorfor han ogsaa i Universitetets Fundats kaldes Lector eller Professor *Mucices*».

Dette er Hovedtrækkene af den indledende Udsigt over Tonekunstens Historie, som Ravn har forudskikket sit »*Heptachordum Danicum*»; han ender den med nogle Oplysninger om de Grunde, der havde bevæget ham til at tage det Værk for, idet han tillige angiver, hvorfor han havde givet Skriftet dette Navn: »*Heptachordum*» havde han nemlig kaldt det efter de syv gamle »*voces musicales*», Navnet »*Danicum*» havde han brugt, fordi Værket var skrevet i Danmark og skulde tjene til det danske Navns Forherligelse og til den danske Ungdoms Nytte. Hvad Værket selv angaar, maa Bedømmelsen deraf, og den nøjere Redegjørelse for Indholdet overlades til de særlig musikkyndige; her skal kun fremdrages nogle faa Enkeltheder, der kunne antages at have mere almindelig Interesse.

Forfatteren begynder med en Definition, der strax synes at antyde den snævrere Begrænsning, inden hvilken han agtede at behandle Emnet, idet han siger: *Musica est ars bene canendi*; og det er ogsaa nærmest om Sangen, at hele Værket handler. Ved Siden af en udførlig Fremstilling af Syngkunstens Theori, indeholder Skriftet lejlighedsvis praktiske Regler saavel for Læreren som for Lærlingen. Disse vise Ravns eget Greb paa Sagen; undertiden meddeles saadanne Regler paa Dansk, f. Ex. »En Musicus skal vere dristig, oc haffue en god Røst. Discantister skulle altid venne sig til at gaa op, siunge klingert oc høyt, ingen Octav tage under, at de

---

¹⁾ Denne Formodning er dog ikke rigtig.

icke aff en Discant skulle giøre sig en Tenor«. S. 92 ff. viser Forf., hvorledes man skal bære sig ad, naar man vil optegne og harmonisere en Melodi, som hidtil kun har gaaet i Folkemunde, og omtaler, at han oftere selv har optegnet saadanne Folkemelodier; som Prøver meddeler han Tonen til «Ravnen han flyver om Aftenen, om Dagen han ikke maa», og «Jeg takker dig ret hjærtelig, Fader naadig og milde». Sin Interesse for det Danske viser Ravn ved (S. 180 ff.) at give danske Forklaringer af de gængse italienske Benævnelser paa forskjellige Slags Sange, Musikstykker og Dandse og andre musikalske Kunstord. Som Prøve paa hans Forklaringer kunne følgende tjene: »Concerti, 1. All slags geistlig Harmonij, 2. Naar mange Chor saa got som med hin anden slaa sammen oc skermysere. Muteta, En skøn gravitetiske, fuldstemmende oc præctig Sang, med synderlige og kunstelige Fugis beprydet. Adagio, langsom, imag. Basso, vnderste Stemme. Præsto, gesvindt, fast. Piano, fijn, stille« osv. — Ravn slutter sit Heptachordum med en indtrængende Opfordring til Sangerne — her nærmest Skoledisciplene — om at drive deres hellige Kunst rettelig, med Alvor og Gudsfrygt, idet han tillige skildrer dem som Personer, der fordetmeste udgjorde et uvidende, drikkældigt og uforskammet Folkefærd, der i deres Udøvelse af Musikken vanærede Kunsten ved at udhvine Diskanten, skraale Tenoren, gjø Kontrapunkten, brøle Alten og udbrumme Bassen. Til gavnlig Paamindelse for dem aftrykte han derfor den kjøbenhavnske Rektor M. Oluf Tøstesens (Theophili) Regler (fra 1573) for Skolesangerne tilligemed nogle skarpe Ytringer af Dr. Jesp. Brochmand om den forargelige Misbrug af Musikken, hvorved den Kunst, der ligesom var givet for at forherlige det hellige, kun altfor ofte brugtes til at forhaane det.

Bag efter Heptachordum følger som et særskilt Skrift, tilegnet Ravns Velynder Biskop Brochmand, »Logistica Harmonica«, en Afhandling om Tonernes matematiske Forhold indbyrdes. Efter Tidens Skik ledsagedes Bogen ud i Verden af en Række latinske Digte af Forfatterens Venner, M. Stephan Stephanius i Sorø, M. Jakob Pedersen Spjelderup i Hyllested, M. Peder Villadsen, Sognepræst i Slagelse, M. Jakob Bing, Rektor i Landskrone, Hr. Mads Prom, Sognepræst i Sørbymagle og Kirkerup¹⁾, og Jens Terkelsen, Hører i Slagelse. I dem alle prises Ravns Foretagende og Musikkens Betydning, og Poeterne glæde sig over, at Danmark nu faar et Værk, der kan skaffe Syngeskunsten Indgang hos de mange af deres Landsmænd, for hvem den før har været en ubekjendt Sag. Stephanius slaar paa, at Forfatterens Navn ikke mere burde være Ravn men Nattergal, og Mads Prom siger, at nu først var Navnet »Slagelse Sangere« kommet til sin rette Betydning. — Den samme Tak høstede Ravn, da han efter Værkets Trykning omsendte Exemplarer deraf til sine Venner²⁾. Stephanius lovede snart at besøge ham og tale nøjere derom, »imidlertid«, tilføjer han spøgende, »gjør Anstalter til et Gilde, fej Spindelvævene ned, og gjem i en Krog en lille Dunk med god Mjød, at du kan have noget at traktere mig med; thi Vin tillade mine Stensmerter mig ikke at drikke. Sørg ogsaa for, at vi faa en smuk Musik at høre, i den behageligste Toneart, ligemeget om i den lydiske eller doriske³⁾».

¹⁾ Et Brev fra denne til Ravn (dat. Sørbymagle festo Viridium 1646) findes i Danske Selsk. Saml. i Geh.-Ark.

²⁾ Endnu har man flere Exemplarer (jeg har set tre) af Ravns Heptachordum med hans Tilskrifter i til forskellige Personer.

³⁾ Se Tillæg, Nr. 10.

5. Saasnart M. Hans Ravn var færdig med sit Værk om Tonekunsten, tog han fat paa et andet, hvortil han vistnok alt i længere Tid havde forberedt sig, og som i flere Henseender dannede et Supplement til det tidligere. Det var om Verselæren (Rhythmologia), et Emne, der siden Martin Opitz's Skrift »Von der deutschen Poeterey« (1624) havde tildraget sig almindelig Opmærksomhed hos alle literære Folk i Tydskland, hvorfra atter Interessen derfor forplantedes til vort Fædreland. Allerede i September 1647 var Ravns Arbejde [saavidt fremmet, at han kunde sende Haandskriftet til Professor Thomas Bang, formodentlig før at det kunde blive underkastet den sædvanlige Professorcensur, inden det udgaves i Trykken. Bang svarede fuld af Glæde over Værket: «Det er utroligt, højtærede Magister Ravn, hvormeget Eders danske Verselære har fornøjet mig og i hvor behagelig en Stemning den har sat mig. Isandhed ligesom den er et Værk, som ingen før har forsøgt, saaledes er den fuld af Kunst, Flid og Fortjeneste, ja, jeg maa lægge til, af en forunderlig Kraft; thi jeg var syg, da jeg tog Værket ihænde, og jeg var næsten rask, da jeg lagde det fra mig. Jeg led af en stærk Tandpine, da Skriftet blev mig bragt; men jeg ved ikke, ved hvilken rhythmologisk Kraft Ondet blev betvunget, saa at det maatte vende Ryg i nogle Timer. Saa sød, saa kraftig er Ravnens Røst; i den er der intet ravneagtigt, intet skrigende, alt er nattergalagtigt«. Dette var det første Indtryk, som Ravns Verselære gjorde paa Th. Bang; senere synes Ravn at have anmodet ham om en Bedømmelse af Bogen, som gik mere ind paa Enkelthederne. Den 1 Januar 1648 skrev Bang nemlig et Brev til Ravn, hvori han, efterat have takket ham for et Sørgevers, han havde skrevet ved hans Søns Død, siger: «I forlanger Brev fra mig an-

gaaende Rhythmologien. O gid jeg blot kunde! Men min Søns Sygdom og Død har hidtil forhindret mig, og nu er jeg beskjæftiget med at skrive et Sørgedigt over ham, der skal trykkes som Tillæg til Svanings Tale eller offentlige Parentation. Hertil kommer Universitetets Regnskaber, denne tunge Sisyphus-Sten, som næsten tager Livet af mig. Hvis I altsaa blot vil give mig Tid — mig, som ikke er min egen Herre —, skal I faa baade det ene og det andet ved første Lejlighed. Der er kun lidt, som jeg kunde have at bemærke, selv om Tidens Knaphed og Budets Hast ikke nødte mig til at fatte mig i Korthed. Der findes nogle Exempler, som vel mere Eders Venner meget, men som dog maaske kunne støde Mænd af Alvor, Anseelse og Værdighed, især da Bogen ikke er skreven af en Lægmand, men af en offentlig ansat Lærer for Ungdommen i Dyd og gode Sæder. Men herom mere ved første Lejlighed«.

Vi kunne ikke saa lige angive, hvad det var for Steder i Ravns Rhythmologi, Th. Bang sigtede til ved denne Bemærkning; maaske ere de udstregede i den trykte Udgave. Da Ravn imidlertid holdt meget af saadanne Exempler, som kunde belære og mere paa samme Tid, har han dog neppe strøget ret meget, af hvad man i denne Retning udpegede for ham. Vi finde derfor endnu saadanne Vers som:

Huor Katten er kranck, oc Hunden er mager,
 Der lider ey Dreng, ey Pigen ret vel.
 Huor Sultan er Hosbund, giffves der Kager,
 Saa tynde som Løf, oc mindre end Skæl.

eller:

Den klogeste blant de Bønder i Skaane
 Vaar Mickel, der Præstens Hane mon laane.

Men ved Siden af disse og andre lignende Skjemtevers, f. Ex. den ret karakteristiske Bondevise «Leuce tag Barnet, jeg dantzer ret nu»¹⁾, findes der ogsaa Øvelsesexempler af en alvorligere Karakter, blandt andet følgende Psalme, der vistnok maa anses for det bedste af Ravns Digte, og som synes at have givet Kingo Motivet til hans bekjendte Psalme, «Far Verden farvel»:

Far vel all Verden nu, jeg dig forlade vil,
 Jeg hafver lenge nock nu seet dit Daare-spil,
     Hvormed du hafver krencket
     Min Siæl, mit Hiert' oc Hu,
 Oc mig dit Onde skencket.
 Far vel all Verden nu.

Jeg vil nu vandre hen til mit forlengde Hiem,
 Hvor heden min attraa mig drifver frem oc frem,
     O JEsu mig annamme,
     Forskiud mig Synder ey,
 Lad mig ey gaa med skamme
 Fra dig den lede Vey.

Far vel all Verden nu, jeg dig forlade vil,
 Jeg hafver lenge nock nu seet dit Daare-spil,
     Hvormed du hafver krencket
     Min Siæl, mit Hiert' oc Hu,
 Oc mig dit Onde skencket,
 Far vel all Verden nu.

---

¹⁾ Denne Vise er paa Grund af det ejendommelige Versemaal (daktylisk Ringeldigt kalder Ravn det) optagen i Thortsens Metrik II, 211—14. Øllerup, som omtales i denne Vise, ligger i Nærheden af Herlufsholm.

Endskjønt Ravens Verselære, som det synes, altsaa var færdig fra Forfatterens Haand 1647, udkom den dog først paa Prent 1649, og endda ikke den hele, men kun en Del af den. Formodentlig har Hensynet til Skriftets Omfang og Trykningsomkostningerne, som under de daværende Forhold neppe kunde ventes dækkede ved Salget, bevæget Forfatteren til at gjøre et Udtog ¹⁾. Men heldigvis har han valgt at udgive den Del af sit Værk — om end noget forkortet — som maatte have størst selvstændig Betydning, nemlig Afsnittene om den nyere Tids Versekunst, medens han har forbigaaet dem, der angik Oldtidens og Middelalderens Verselære.

Skriftet er tilegnet tre adelige Ynglinger, Christian, Frederik og Hans Rotkirch, Sønner af Hr. Venzel Rotkirch til Krogsgaard, Lensmand paa Antvorskov, og det ledsagedes af et Epigram til Forfatteren fra dennes gamle Ven M. Jakob Pedersen Spjelderup. I Tilegnelsen udtaler Ravn sig omtrent paa samme Maade som i sin Afhandling om det danske Sprog. Han beklager bittert, at det ædle danske Tungemaal var saa foragtet af Landets egne Børn, at mangfoldige Mennesker ikke kunde skrive to Linier uden at synde imod Sprogets simpleste Regler. Uvidenheden viste sig især, naar Folk gav sig til at skrive Vers, da den danske Prosodi for de fleste var noget ganske fremmed og ubekjendt, og de dertil paa en latterlig Maade forkvaklede Sproget ved Anvendelsen af fremmede Ord, saa intet kunde være mere tilsudlet og unaturligt end visse Folks Dansk. Til at modarbejde denne Sprognød mente

¹⁾ Skriftets Titel er: *Ex Rhythmologia Danica msc. Epitome brevissima, sic selecta et digesta per Johannem Michaelium Corvinum.* (Heraclitus: *Introite nam hic Dii sunt*). Sorø, Typis Henrici Crusii, Acad. Typogr. Anno M. DC. XLIX. (15¹/₂ Ark i Kvart).

Ravn, at et dansk «frugtbringende Selskab», dannet i Lighed med det berømte tyske Selskab af dette Navn, vilde være af stor Betydning; et saadant Selskab vilde ikke alene være et Værn imod de fremmede Gloser, men det vilde sætte danske Mænd istand til at overgive Modersmaalet rent, ægte, ufordærvet, smukt og prydet til Efterslægten. Ravn opmuntrede derhos de unge Adelsmænd, som han tilegnede sin Bog, til selv at stille sig i Spidsen for et saadant Foretagende, naar de kom til moden Alder, forudsat da at ingen anden alt havde bragt Planen til Udførelse¹⁾. Det maa her erindres, at det tyske «fruchtbringende Gesellschaft» væsentlig bestod af Fyrster og Adelsmænd, det faldt derfor ikke Ravn ind, at han selv eller nogen af hans jævnlige kunde stille sig i Spidsen for et saadant Foretagende, hvis det skulde føre til noget. Om han havde Ret i denne Mening, bliver et andet Spørgsmaal; havde hans Evne svaret til hans Vilje, kunde han maaske ikke have udrettet saa lidt, ja formodentlig mere end et Selskab af Adelsmænd, udrustet efter det tyske Selskabs Mønster med Ordener og al den anden unyttige Stads, som dette saa rigelig var forsynet med²⁾.

Som vi ovenfor bemærkede, handler det af Ravn udgivne Skrift om den nyere Verselære (Rhythmologia nova); og de Vers, der henføres herunder, deler Forf. i de lyriske

---

¹⁾ Opfordringen til Rotkircherne om at værne om det danske Sprog falder forsaavidt noget besønderlig, som de vare af tysk Æt. Faderen Venzel Rotkirch var nemlig en indvandret Tydsker (forøvrigt en Dannemand, som han havde vist efter Slaget ved Lutter am Barenberg, da han havde frelst Christian IV fra Død eller Fangenskab; jfr. Erik Pontoppidans Ligtale over ham). Men Ravn havde især Øjet fæstet paa den truende Indtrængen af franske Ord.

²⁾ Se Barthold, Die fruchtbringende Gesellschaft.

og de heroiske. Alt oplyses ved Exempler, som dels ere af Ravens egne Fabrik, dels ere hentede fra forskjellige danske Forfattere, som Peder Jensen Roskilde, M. Thomas Villumsen, M. Anders Arrebo, Herman Veigeres Reinike Foss, Lavrits Pedersen Thuras Bearbejdelse af Højsangen (denne har især forsynet Ravn med mange Exempler), Jakob Madsens Oversættelse af Lyndsays Bog om de fire Monarkier, Søren Terkelsens Astræe Sjungechor, ikke at tale om Vedels Udgave af Kjæmpeviserne og Hans Thomesens Psalmebog. I et Tillæg til Skriftet behandler Ravn Kjæmpeviserne og flere andre ældre danske Digte, samt Hr. Miksels Rimværker, i hvilke intet regelmæssigt Fodmaal lod sig eftervise, og han søger at oplyse, ved hvilke andre Midler den poetiske Virkning da her frembragtes. Blandt disse fremhæver han især Omkvædet, der vel undertiden nærmest kun var af musikalsk Betydning, men ofte dog ogsaa var af stor Vigtighed i poetisk Henseende som Hvilepunkt og Overgang ved den slaaende Kraft, hvorimod det samlede hele Digtets Indhold i en kort Sum.

Ravn ender sit Skrift om Verse læren med den Opmuntring:

Kiøb dig dette Skrift, du som vilt rhime med ære,
Dit velpyntede Rhjm skal Danske da kjærere være,

og det maa vistnok indrømmes, at Værket for sin Tid ret vel svarede til sin Hensigt, og at det virkelig kunde tjene danske Forfattere til Vejledning ved Uddannelsen af den digteriske Form, der endnu som oftest stod paa et saa lavt Trin, at den digteriske Tanke kun alt for ofte satte Livet til i Kampen mod denne haardnakkede Modstander. Skriftets Hovedmangel ligger ikke saa meget i de Regler for Versebygningen, Ravn meddeler, skjønt ogsaa i denne

Henseende kan vor Tid have adskilligt baade at føje til og at tage fra, som deri, at den danske Literatur ikke frembød gode Exempler, han kunde fremstille som Mønstre til Efterlignelse; i mange Tilfælde var han henvist til sine egne ikke sønderlig rige poetiske Evner. Endelig savne vi det tilstrækkelige Hensyn til de forskjellige Digtarters og Verseformers indre Karakter; det gaar vel ikke saavidt, at Ravn slet ikke skulde have Øje, eller rettere Øre, herfor, undertiden gjør han opmærksom derpaa; men i det hele taget er dog denne vigtige Side af Metrikken kun lidet paaagtet af ham.

Til Bedømmelsen af Ravns Værk hører ogsaa Undersøgelsen af de Kilder, han har benyttet ved dets Udarbejdelse; thi det fremgaar af hans egne Henvisninger, at han har haft Hjælp af flere baade fremmede og hjemlige Skrifter over Verselæren. Blandt de fremmede indtager Martin Opitz's og Philip Cæsius's den vigtigste Plads, og de have vistnok idethele ydet Ravn god Vejledning, om det end undertiden kunde have været bedre for ham, hvis han ikke havde fulgt disse Forfatteres Theorier. Den danske Verselære eller «Rimekunst» var tidligere behandlet af M. Niels Halveg, Rektor i Roskilde, men dennes ikke meget betydende Arbejde, der ikke var trykt, fik Ravn først tillaans af Prof. Thomas Bang, da han alt var færdig med sit Skrift¹⁾; bedre Hjælp havde han derimod af et andet, ogsaa utrykt, Arbejde af Peder Jensen Roskilde († 1641 som Præst i Vesterhæsing i Fyn), kaldet: «Prosodia danicæ lingvæ, Det danske Sprogs Rimekunst, befattet i latinske Spørgsmaal og Regle, med hosfølgende danske Exempler» (1627). Af de Uddrag, Nyerup har givet af

---

¹⁾ Bangs Brev til Ravn af 29 Jan. 1649 (Till. 15).

dette Skrift ¹⁾, ser man, at Ravn i flere Stykker slutter sig temmelig nøje dertil, medens han paa den anden Side ved en større Udførlighed og mere systematisk Fremstilling har oplyst Emnet i flere Retninger og paa en mere anskuelig Maade end hans Forgjænger. Da Peder Jensens Skrift desuden blot var til i Haandskrift, og altsaa kun kunde kjendes af meget faa, tilkommer Æren for først blandt danske Forfattere at have henledet den almindelige Opmærksomhed paa Verselærens Betydning aabenbart Ravn. I alle Tilfælde tilkommer der hans Skrift en større Anerkjendelse end den, der er ydet det af vor fortjente N. M. Petersen, hvis Literaturhistorie kun indeholder den lidet træffende Beskrivelse af det, at det «især gaar ud paa at ordne Verse-maalet i Psalmerne»; en nærmere Undersøgelse, som vi dog af forskjellige Grunde ikke her kunne indlade os paa, vil utvivlsomt vise, at Skriftet indeholder baade andet og mere ²⁾.

6. Vi have længe opholdt os ved M. Hans Ravns literære Virksomhed; vi vende os nu atter til hans Gjerning i Skolen. At den ofte kunde være trættende og lidet lønnende, med hvor stor Flid og Kjærlighed han end omfattede den, høre vi ham sukke over i følgende Vers ³⁾:

Ah hvad blant alle Ting kand saa besværligt være?
 Blant alskens verdsens jd er intet nær saa tungt,
 Som at oplære vel et daarligt Hiert' oc ungt.
 Den møye, de udstaa', i Skoler skulle lære,

¹⁾ Nyerup og Rahbek, Bidr. til den danske Digtekunsts Hist. II. Fort. S. V—XXIV.

²⁾ I Nyerups og Rahbeks anf. Skr. II, Fort. S. XXIV—XXXII. findes nogle Uddrag af Ravns Rhythmologi.

³⁾ Indført i Rhythmol. Danica.

Kand aldrig nogen ret forstaae, som icke været
Før hafver i sligt kald, der nogle Aar fortæret.

Vanskeligheden ved at skaffe dygtige Mænd til de slet lønnede Hørerpladser ved Skolen gav ham ogsaa Bryderier nok. Alt dette Besvær skjærpede hans Blik for Manglerne ved den Tids Skolevæsen, og han udtalte disse paa en ligesaa fyndig som frimodig Maade i et Forslag til en forbedret Indretning af Skolerne, som han 1649 indgav til Biskop Brochmand, formodentlig i den Hensigt, at det skulde meddeles til den kongelige Kansler, hos hvem den øverste Styrelse af Skolevæsenet paa Tid hvilede. For at kunne bedømme Ravns Planer til Skolens Reform maa vi kaste et Blik paa Skolevæsenets Tilstand i hans Tid.

Reformationen havde, idetmindste hertillands, ikke givet Skolevæsenet noget mærkeligt Opsving; thi det gode, som dels den humanistiske Retning dels den lutherske Oplysning førte med sig, kom ikke ret til at udfolde sig, dels fordi man endnu var hildet i den gamle Mekanisme, dels fordi Reformatorerne, der havde hævdet Modersmaalets Ret i Kirken, manglede Blik for dets Betydning i Skolen, og endelig fordi Skolens Lærere vare saa slet aflagte (og i den Henseende forværredes Tilstanden snarere ved Reformationen end den forbedredes), at det ofte kun var maadelige Subjekter, Bisperne kunde skaffe til Tjeneste i Skolen. Først i K. Christian IV.s Tid begyndte man alvorlig at tage fat paa Forbedring af Skolevæsenet. Gjentagne Gange paalagdes det Bisperne at fjerne slette og uduelige Lærere. Det befaledes, at Rektorerne ved Stiftsskolerne og et Par andre større Skoler skulde bevise deres Dygtighed ved at tage Magistergraden; Rektorerne ved de mindre Skoler skulde idetmindste være Baccalaurer.

Der gjordes mange Anstrængelser for at skaffe bedre Skolebøger tilveje, og det bestemtes, at der skulde holdes tvende aarlige Skoleexaminer. Et nyt og forbedret Skole-regulativ gaves, og ny Fag (f. Ex. Historie) optoges, og endelig oprettedes der Gymnasier med udvidet Undervisning i Lund, Roskilde, Odense og Christiania¹). Ikke destomindre vedblev dog Skolevæsenet at lide af store Mangler. Endnu maatte de ældre Disciple gjøre Tjeneste som Degne (Løbedegne) i de i to Miles Omkreds liggende Sogne. Den daglige Korsang i Kirkerne og Lærernes og Disciplenes Opvartning ved Begravelser og Bryllupper (med Sang paa Gaden) tog megen Tid bort fra Undervisningen. Man søgte at bøde derpaa ved at forbyde, at Skolerne maatte opgives i Hundedagene²), men Hensigtsmæssigheden af denne Bestemmelse synes meget tvivlsom. Mangelen paa Enhed i Skolen, hvor hver Lærer havde sin «Lectie», saa at der altsaa igrunden var lige saa mange Skoler som Lærere, vanskeliggjorde Rektorens Tilsyn og en ordnet, sammenhængende Undervisning. De fleste Disciples yderlige Fattigdom, Tidernes Raahed og den ofte barbariske Skoletugt, som temmelig vilkaarlig øvedes, gav hele Skolelivet et Trældomspræg, og maatte hindre og kue al sand aandelig Udvikling, især da en saadan var gjort i høj Grad vanskelig ved den enevældige Plads, der var anvist de gamle Sprog, og da navnlig Latinen, blandt Skolefagene, saa at det undertiden havde Udseende af, at det var Skolens Hovedopgave at bringe Disciplene til at glemme deres

---

¹) Om disse Reformforsøg findes udførligere Efterretninger navnlig i Rietz's fortræffelige Værk: Skånska Skolväsendets Hist. S. 84 ff. Sml. Ny kirkehist. Saml. I, 129-32.

²) Kongebrev til Danmarks og Norges Bisper af 15 Febr. 1621 (Sjæl. Tegn. XXI, 552).

Modersmaal, for at det fremmede, døde Sprog kunde træde i dettes Sted. Endelig var det store Antal Skoler — enhver Kjøbsted, selv de mindste, havde i Regelen sin egen Latinskole — til Skade for Skolevæsenet i det hele, thi den nærmeste Følge var, at det blev vanskeligt, ja ofte umuligt, at skaffe dygtige Lærere til det store Antal sædvanlig yderst slet lønnede Lærerposter.

Under disse Forhold var det, at M. Hans Ravn 1649 skrev sin Afhandling: *De scholis bene constituendis admonitio*. Da dette Skrift bærer Præg af at være forfattet af en Mand, der i sund Betragtning af, hvad Skolens Opgave er, stod højt over sin Samtid, maa vi her meddele et Udtog i Oversættelse af denne mærkelige Afhandling, der falder i tre Afsnit¹⁾:

1. Om Skolebøgerne.

«Hvad Bøgerne angaar, da ere de noksom bekjendte, og det er i sig selv ikke Umagen værd at opholde sig længe ved dem. De ere nemlig døde Redskaber (*mortui quippe sunt libri*), som af sig selv hverken fremhjælpe eller anspore Ungdommen, medmindre der lægges Haand paa Værket af flittige og forstandige Lærere, der forstaa den Kunst at faa noget godt for Ungdommen ud af Bøger, som ikke ere gode. Uagtet det altsaa mere kommer an paa de levende end paa de døde Læremestere, vil jeg dog ogsaa melde noget om disse».

---

¹⁾ En Afskrift af den latinske Original findes i Univ.-Bibl., Addit. Nr. 325. 4. Nyerup har meddelt en i det hele meget heldig Oversættelse (eller rettere et dansk Udtog) i sin *Hist. om de latinske Skoler*, S. 114—22. Denne er her benyttet ved Siden af Originalen.

Jersins Grammatik skulde man aldrig have udjaget af Skolerne, men beholdt den uforandret. Den er let, tydelig og kortfattet, og Dansken, som hist og her er indstrøet, gjør den desto fatteligere for Begyndere. Ogsaa Ordføjningslæren er heldig og passelig for Ungdommen. Denne Grammatik skulde man altsaa have beholdt, thi den, som nu bruges, er sammenstykket af Melanchthons og Jersins, den har derved mistet den sidstes Lethed og er blevet mere knudret end Melanchthons ¹⁾.

Det er til stor Hinder for Undervisningens Fremme, at Disciplene ikke have ens eller overensstemmende Sproglærer i de forskjellige Klasser. Nu læse de i første Klasse nogle Begyndelsesgrunde, som kaldes Donat, i anden et Udtog af Jersin, i tredie ogsaa noget andet forskjelligt fra det i de to foregaaende. Naar Børnene altsaa opflyttes fra en Klasse til en anden, maa de hver Gang begynde med en ny Methode. Man burde have Lærebøger, som vare uddragne af hinanden, den anden af den første, den tredie ogsaa af den anden osv., saa at Udtrykkene, Reglerne og Fremgangsmaaden altid blev ens.

Det synes at ville være til Videnskabernes Tarv og ikke unyttigt for Lærerne, om der blev udarbejdet en (latinsk) Grammatik paa Dansk; i alle Tilfælde vilde det være til stor Hjælp for Lærlingene. Lærerne vilde ogsaa ved Benyttelsen af det mere bekjendte Sprog og ved Samstilling af begge være istand til paa en klarere Maade og med mindre Tidsspilde at vejlede Ungdommen. Tydskerne have ogsaa for længe siden begyndt at anvende Modersmaalet paa denne Maade, og baade Lærere og Lærlinge befinde sig vel derved.

---

¹⁾ Denne Sammenarbejdelse var forøvrigt af Prof. Th. Bang.

Jeg giver enhver Videnskabsmand at betænke, om ikke al den megen Udenadslæren, som Disciplene i de øverste Klasser besværes med, er skadelig. At «Artium præcepta» læres udenad, det er efter min Mening saare godt og en meget rimelig Fordring. Men at lære hele Forfattere eller hele Bøger af Forfatterne udenad, det erklærer jeg for unyttigt og umuligt. Unyttigt, fordi det glemmes saa snart det er lært, og tjener kun til at bebyrde Hukommelsen paa Dømmekraftens Bekostning. Det skulde hjælpe paa Stilen; men min Erfaring er det, at de, som bedst kunne opramse det udenadlærte, i Almindelighed allermindst forstaa at gjøre Anvendelse deraf. Umuligt er det ogsaa for mange, om ikke for alle Disciple. Og det skal nu en stakkels Lærer undgælde for, som det gik mig for nogle Aar siden, og det offentlig i Overværelse af adskillige Præster fra Landet, og dog har jeg hverken nogensinde kunnet, ej heller kan jeg endnu indgive mine Disciple Hukommelse eller Gaver til at lære udenad. Jeg har haft Disciple, som nu ere anseelige Mænd, der ikke engang have kunnet lære at opramse Katekismus udenad. Men derfor burde de dog ikke have været forviste fra Skolen, ligesaa lidt som Læreren derfor burde høre ilde. Istedendfor denne Pinebænk for Lærlingene foreslaar jeg, at man af Forfatterne samler «Flores, Sententiæ, Phrases», og saadanne Udvalg kunde Ungdommen øves i at lære udenad. (Efter endnu at have gennemgaaet de øvrige Fag og Skolebøger, gaar Forf. over til det andet Punkt).

2. Om Lærerne.

Hvad her er sagt eller hvad der kan siges om Bøger og Forfattere, betyder intet, med mindre hertil endnu kommer flittige og dygtige Kunstnere. Thi Bøgerne og

Kompendierne kunne af sig selv intet udrette, det er Lærernes Dygtighed det kommer an paa. Men dygtige, raske og frivillige Læremestere maa vi her længe vente paa. Og skal der være Udsigt til, at vi kunne faa dem, saa udfordres der to Ting, Belønning og Agtelse.

Belønning vedligeholder Munterheden. Tag den bort, saa blive Folk vrangvillige og ligegyldige. De, som længe have gaaet og slidt i Skolerne, have lige god Tak derfor. De forfremmes ikke til højere Embeder, som i forrige Tider, da de bleve Lektorer, Professorer osv. En Skolemand, som er udtjent, kan nuomstunder neppe faa et Præstekald paa Landet. Ofte, eller rettere altid, maa han, efter i mange Aar at have slidt i Skolens Tjeneste, overlade de gode Kald til en raa Student, der nylig er sluppen fra Skoleriset. Det er altsaa hen i Vejret, naar mange tale meget om Bøger, om Forfattere osv., som om man paa den Maade kunde læge Skolens Brøst. De glemme, hvad Sygdommens Aarsag er; lad dem hæve den, saa skal der snart vise sig en Fremgang i Tingene. Lønnede man bedre, viide Lærerne ogsaa vise større Lyst og Iver i deres Gjerning. Men nu er det saaledes, at om en Mand ogsaa havde Lyst til at blive ved at være Rektor hele sin Tid, kan han det dog ikke, fordi Lønnen er saa usel, at det er umuligt for ham at leve anstændigt med Familie deraf.

Det andet, der fremkalder Skolemandens Flid, er udvortes Agtelse. Han har et fortrædeligt, uafbrudt og surt Trællearbejde, men derfor er han jo dog ikke en Træl, som mange agte ham for. «Det er Æren, Kunsten og Kunstnerne leve af», siger Ordsproget. Men Lærernes Myndighed og Iver maa tabe sig, naar de skulle staa tilbage for hvilken som helst Landsbypræst. Bisperne selv give ved deres Opførsel Anledning dertil. Og hvad kan mere ned-

slaa Sindet og kvæle al Iver, end allevegne at ringeagtes og behandles som Pedeller. Man burde agte og ære flittige Skolemænd, og hvad de kunde have fejlet burde med Sagtmodighed og Klogskab foreholdes dem af Bisperne selv under fire Øjne og ikke offentlig. Og ikke burde det tillades ufornuftige og i Skolesager ganske ukyndige Provster og Præster at overfuse dem og behandle dem paa den uværdigste Maade. Saadanne Folk have ofte ved deres indbildske Optræden og Dumhed tilintetgjort al Iver og Lyst hos Rektorerne, og isandhed været en Pest for Skolerne, især for de mindre.

Hvad Hørerne angaar, da faar man dem fra Universitetet, saasnart de have taget Attestats; men i Sprogene og Humaniora er de kun lidet øvede. Og naar de først er ansatte, studere de ikke videre, de leve alene i Forventningen om snart at faa Præstekald. De ville ikke forud gennemgaa og selv lære, hvad de skulle undervise i paa Skolen, og Tilrettevisninger og Paamindelser skjøtte de ikke om. Der er meget faa, hvem det virkelig er en Hjertesag, hvorledes de bedst skulle undervise Ungdommen. De fleste skulde man antage snarere lagde an paa at ødelægge end paa at gavne Skolen. Men i Henseende til Belønningen have de Lærere, der ere tro i deres Kald, intet Fortrin for de forsømmelige eller andre Personer. Det sker meget hyppig, at ganske unge ulærde Studenter foretrækkes til Præstekald for flittige og af Skolerne velfortjente Mænd.

Da Øvrigheden saaledes intet Hensyn tager til Lærerne, er Følgen ganske naturlig den, at det staar meget slet til med Skolevæsenet her i Landet. Embeder og Belønninger uddeles her ikke i geometrisk men i aritmetisk Propor-

tion, saa det gaar efter det danske Ordsprog: En So finder her saa snart et Agern som en Galt.

3. Om Disciplene.

De Disciple, vi faa i Skolerne, ere gjerne daarlige Hoveder, som hverken føle Lyst eller Attraa til de boglige Kunster, derfor bider heller ingen Undervisning paa dem. Saadanne maa jo altid blive Stympere, hvem de saa end faa til Lærere. Derfor er der saa mange dørske, klødsede og dumme Mennesker, som have hørt gode Lærere, men uden nogensomhelst Frugt, ikke at tale om, at en god Del af dem er lastefulde Personer, hengivne til Drik og Spil og lignende. Var derfor end alle Danmarks Lærere samlede paa en Plet, saa kunde de dog ikke raade Bod paa dette Onde, thi Dumrianer er der ikke noget at stille op med.

Dog skal det indrømmes, at det staar sig bedre med Skolerne nu end i ældre Tid, og at der navnlig her i Sjælland viser sig glædelige Tegn til nogen Fremgang. Men hvorfra skulle vi, om vi ogsaa slide os ihjel, tage Palladier, Hemmingsener, Jakob Madsener, Pratenser, Resener, Brochmander og lignende. Det er ingen Sag at bygge Hus, naar man har godt Tømmer at bygge af. Saare faa ere de gode Hoveder, og naar de ere blevne oplærte i en af de mindre Skoler, sker det endda ofte, at de ødelægges eller forsømmes enten i de større Skoler¹⁾ eller ved Universitetet. De ødelægges ved Udsvævelser, slet Sel-

---

¹⁾ I Skolerne i Smaabyerne, hvor der foruden Skolemesteren ofte kun var en eneste Hører, førtes Undervisningen kun til et vist Punkt, den maatte da afsluttes i de større Skoler, der havde flere Klasser og Lærere.

skab, Svir og Drik. De forsømmes, idet de ikke anspores til at gaa videre paa Videnskabernes Bane. Deraf kommer det, at naar vi skulle skaffe Underlærere til Skolerne, træffe vi kun saare faa, der ere i Besiddelse af grundige Kundskaber. Det er ikke vanskeligt at finde Roden til dette Onde; men det er bedre her at tie og lade enhver selv tænke over Sagen.

Endnu maa jeg omtale en Omstændighed, der er til stor Skade for Disciplene, og det er, at de umodne og alt for tidlig forlade Skolerne. Alle hige de efter at komme til Universitetet, for at hedde Studenter; men om de kunne noget eller ikke, bryde de sig kun lidt om. Dette Ungdommens ufornuftige Hastværk burde der sættes en Bom for, at de ikke imod Lærernes Vilje skulle unddrage sig Skoleriset, før de ere modne.

Dette var, hvad jeg for Tiden havde at erindre; det grunder sig paa egen Erfaring».

«Unægtelig», siger Nyerup, «fortjener denne Afhandling et højt Sted blandt sin Tids Skoleforslag, og den indeholder Vink og Sandheder, som det ikke er længe siden vi kom ud over. Forresten er den skreven i saa djervt et Sandsigersprog, at den efter den Tids Tænkemaade ikke kunde være bleven trykt uden at have paadraget sin Forfatter Ulejlighed». Det var imidlertid langt fra, at den værdige Biskop Jesper Brochmand tog Ravn hans Skrivemaade ilde op, om han end foretrak en mindre skarp Form at fremsætte sine Tanker i. Den 22 Marts 1649 skrev han nemlig bl. a. til Ravn: «Eders Mening om Skoleungdommens Undervisning behager mig. Dette ene misbilliger jeg, at I hist og her har æret vel bidsk og bitter. Det er-

den store Kunst at kunne sige skarpe Ting med milde Ord. Men herom mere, naar vi tales mundtlig ved¹⁾.

At Biskoppens Yndest for Ravn virkelig ikke formindskedes ved dette dristige Skrift, fremgaar ikke alene af deres senere Brevvexling, men ogsaa af en Ytring i et Brev af 20 Maj 1650 fra Thom. Bang til Ravn, hvori han bl. a. skriver: «Biskoppen elsker og roser Eder højlig». Dette vilde han vel neppe have gjort, om han havde følt sig krænket ved Forslaget. Et andet Spørgsmaal er det, hvilken Frugt da Ravns Forslag har baaret. Og det er ganske vist vanskeligt at besvare; at Brochmand imidlertid i de Skoler, der laa under hans Tilsyn, har bestræbt sig for at afhjælpe de paapegede Mangler, kan neppe betvivles, naar man kjender den store Omhu, hvormed denne dygtige Biskop omfattede Ungdommens Undervisning.

Det vilde være interessant, om vi kjendte lidt nøjere til de personlige Forhold, hvorunder Ravn levede i Slagelse, men det er ikke meget, hvad der i denne Henseende kan oplyses. I Sognepræsten ved S. Mikkels Kirke i Slagelse, M. Peder Villadsen, der senere vandt sig et berømt Navn ved sin Deltagelse i Rigsdagen 1660, havde Ravn uden tvivl en god Ven og Aandsfrænde²⁾. Villadsen var nemlig en Mand, der med Forkjærlighed gav sig af med den danske Historie, hvorvel han, uagtet sin «sjeldne Lærdom», ingen trykte Skrifter har efterladt sig. Han havde i sin Tid været Amanuensis ved Jørgen Sæefelds udmærkede Bibliothek i Ringsted³⁾, og havde nu selv en god Bog-

¹⁾ Tillæg, Nr. 16. Dette Brevs Datum, som Nyerup ikke har kjendt, viser altsaa ogsaa, paa hvilken Tid Ravns Forslag om en Skole-reform er indgivet.

²⁾ Se Tillæg Nr. 3.

³⁾ Jo. Meursii Opera, editio Florent. XI, 593.

samling; ved Hjælp af hans efterladte Samlinger udgav hans Søn, Niels Slange, sin «Christian den Fjerdes Historie»¹⁾. At Byens anden Sognepræst (ved S. Peders Kirke), Provst Anders Jensen Aalborg, varmt paaskjønnede Ravns fortræffelige Egenskaber, er alt tidligere berørt.

I Aaret 1649 blev den siden berømte M. Erik Eriksen Pontoppidan Slotspræst paa det tæt ved Slagelse liggende Antvorskov. Naar denne Mand, ved Siden af sine mange latinske Poesier, en Del Aar efter fremtraadte med den første danske Sproglære, der nogensinde er skrevet, naar vi undtage Ravns tidligere omtalte Smaaforsøg, saa ligger den Formodning meget nær, at Forbindelsen mellem ham og Ravn, der saa at sige var uundgaaelig, da Antvorskov jo laa lige udenfor Slagelse, har været af stor Betydning, og at det navnlig var den, der førte Pontoppidan fra den latinske over i den danske Lejr²⁾. — Med Professor Thomas Bang fortsatte Ravn en meget venskabelig Forbindelse. Bang forsømte ikke nogen Lejlighed til at omtale sin Ven, Skolemesteren i Slagelse, og hans grundige Indsigt i alt, hvad der hørte til dansk Sprog og Literatur, hvilket vel undertiden kunde give Anledning til Begjæringer til Ravn, som det kunde være vanskeligt nok for ham at opfylde. Saaledes skriver Bang 1649: «Jeg har en Venskabstjeneste

¹⁾ Se Histor. Aarboger. III, 160—61. — Jeg har set flere Bøger og (historiske) Haandskrifter mærkede med Ped. Villadsens Navn («Petrus Wilhadus» skrev han sig gjerne). Blandt Ravns Breve i Rostgaardske Saml. 158. 4 findes et, forøvrigt ubetydeligt, fra M. Ped. Villadsen. I Haandskrift har man en ret interessant Viborg Skolehistorie af ham.

²⁾ Et dansk Brev fra en vis Basilius Chemnitz til Erik Pontoppidan (dat. Prag d. 24 Febr. 1651) slutter: «Helse paa mine vegne alle goede wenner, besynderlig Hr. M. Corvinum». (Orig. i Kongl. Bibl.) Denne B. Chemnitz er, saavidt vides, ellers ikke bekjendt.

at bede Eder om. Skulde I i Eders Samlinger blandt andre Skatte ikke have M. Peder Hegelunds [utrykte] danske Komædie om Salomon, skreven i Anledning af Christian den Fjerdes Kroning? Har I den, vil jeg bede Eder om paa kort Tid at laane den til en fornem Mand, der staar i et nært Forhold til vor Konge. Da jeg engang berømede Eder for ham, maatte jeg nemlig love at anmode Eder om denne Tjeneste. Han ønsker denne Komædie til Kongen, som finder Fornøjelse i den Slags Skrifter. Hvis I ikke selv ejer den, saa se til, om I ikke kunde fiske den op, hvis den lader sig opstøve i en Krog af en eller anden Bogsamling, saa den kunde komme disse højere Yndere tilhænde¹⁾. Ogsaa andre Bøger anmodede Bang undertiden Ravn om at laane sig, skjønt det maatte synes at være den omvendte Verden, at Universitetsbibliothekaren laante Bøger af Rektoren i Slagelse. Imidlertid viser det, at Ravn har haft en god Bogsamling, hvor vel den danske Afdeling var bedst forsynet, uden at dog derfor andre Retninger vare forsømte.

7. Efterat M. Hans Ravn i tolv Aar med Hæder havde forestaaet Slagelse Skole, blev han d. 28de Marts 1652 af sin tidligere omtalte Velynder, Rigsraad Niels Trolle til Trolholm, kaldet til Sognepræst i Ørslev og Bjerre ved Skjelskør og indsat Søndagen Jubilate, d. 9 Maj s. A.²⁾. Da hans gamle Ven og Beskytter, Biskop Brochmand, døde d. 19 April s. A., efter længere Tids Svaghed, er Ravn neppe bleven ordineret af denne, men formodentlig af

¹⁾ Se Tillæg, Nr. 15.

²⁾ Ifølge Meddelelse af Pastor Møllmark i Ørslev. Da Kirke- og Præstearkivet i Ørslev brændte 1821, lader der sig forøvrigt ikke derfra hente videre Oplysninger.

Stiftsprovsten. Forresten vide vi kun lidet om hans Liv i Ørslev. Vi finde ham her som gift med Karen Andersdatter, med hvem han havde flere Børn, uden at det forresten er bekjendt, om han maaske alt havde været gift, medens han var Rektor¹⁾. Isaafald talte han maaske af egen Erfaring, naar han i sit Skoleforslag klagede over, at Rektorerne vare saa slet lønnede, at de vanskelig kunde leve anstændig med Familie.

Blandt de Mænd, Ravn i Ørslev kom i Forbindelse med, har man med Grund nævnet Præsten i det nærliggende Boslunde, den «for sin Lystighed vide kjendte» Hr. Iver Hansen. Denne var jævnaldrende med Ravn, og det har maaske ikke været uden Indflydelse fra dennes Side, naar Hr. Iver gjorde en Samling af danske Ordsprog, der var en af de Kilder, hvoraf Peder Syv øste, uden dog at udtømme den saaledes, at man ikke i vore Dage med Frugt har kunnet ty til den igjen²⁾. Forresten er Hr. Iver mest bekjendt af den snilde Maade, hvorpaa han bevægede Svenskerne, der under Krigen 1658 og flg. Aar havde røvet hans Sølvtoj, til at give det tilbage igjen, og han har, som det synes, i den Henseende haft bedre Lykke med sig end M. Hans Ravn, om hvem vi vide, at han ogsaa maatte lide meget af de ubudne Gjæsters Paatrængenhed, men uden at Historien melder om, at han igjen kom i Besiddelse af sine røvede Ejendele³⁾.

¹⁾ Se Treschow, Danske Jubel-Lærere. S. 188. Th. Bangs Brev af 20 Maj 1650 (Till. 18) gjør det foreøvrigt sandsynligt, at Ravn havde Bryllup i dette Aar.

²⁾ Se Barfods Fortæll. af Danmarks Hist. 2 Udg. S. 484. Molbechs Danske Ordsprog, Fort. S. 46. Kirkehist. Samlinger I, 535 ff. Paa sidstnævnte Sted er det klart bevist, at Mallings Fortælling i «Store og gode Handlinger» om Hr. Jokum i Boslunde og Svenskerne gjælder denne Hr. Iver.

³⁾ Se Tillæg, Nr. 22.

Med Herregaardsfolkene i Omegnen synes Ravn at have staaet i et godt Forhold. Paa Trolholm havde han jo gamle Venner og paa Basnæs fik han ny. Vi have et venligt Brev til ham fra Fru Marie Ulfeld paa Basnæs. Hun var en Søster til den bekendte Rigshovmester Korfits Ulfeld og Enke efter Axel Arnfeld, og er især bekendt af nogle kronologiske Optegnelser om hendes egen og hendes Mands Slægt, som Langebek har udgivet¹⁾.

Ingen af de Venner, Ravn vandt i de senere Aar af sit Liv, har dog vistnok været ham kjærere end den unge Peder Syv, der 1658 blev Rektor i Næstved. Han havde tidligere været Hører ved Kjøbenhavns Skole under Ravns broderlige Ven, den udmærkede Skolemand M. Jørgen Ejlersen, gennem hvem maaske deres Bekjendtskab fra først af er stiftet. Syv var udentvivl den af det 17de Aarhundredes Mænd, hos hvem Kjærligheden til det Danske og Indsigt deri allerkræftigst aabenbarede sig; det kunde derfor ikke være andet, end at han med Ærbødighed maatte se op til en Mand som Ravn, der baade havde erhvervet sig et agtet Navn som Forfatter i dansk Retning, og som upaatvivlelig besad grundigere Indsigt i Literaturen end nogen dalevende. Og saaledes viser ogsaa Forholdet sig i de to Breve fra Syv til Ravn, der endnu ere os bevarede. Det første af dem, som er udateret, indeholder Svar paa en Indbydelse fra Ravn til at staa Fadder ved hans lille Søns Daab. Syv kunde, som han højlig beklager, ikke komme, da der netop paa samme Tid skulde være et stort Bryllup i Næstved. Ved dette skulde han nemlig lede Musikken i Kirken, ligesom han Aftenen ifor-

---

¹⁾ Danske Magazin III, 362—65. Blandt Brevene til Ravn i Rostgaard-
ske Saml. 158. 4 findes et Brev fra denne Dame.

vejen efter den Tids Skik tilligemed Hørerne og Disciplene skulde gaa omkring i Gaderne og musicere foran Borger-nes Døre. Det andet Brev (dat. 18 August 1662) er mærkeligere. Heri skriver Syv: »Jeg sender Eder to Bøger af forskjelligt Indhold: den ene handler om, hvorledes man kan tjene Penge, den anden om, hvorledes Moders-maalet kan beriges. Den sidste, der er haandskreven, sender jeg efter Anmodning af Forfatteren, der, ligesaavel som jeg, er Eders Ven, med Begjæring om, at I vil bedømme den. Jeg skal nøjere forklare Eder hans Mening. Han, ligesom jeg selv, anser Eder for at besidde saagrundig en Indsigt i disse Ting, at ingen kan agtes for Eders Ligemand og neppe nogen for Eders Eftermand. Han underkaster sig fuldkommen Eders Dom. Hvis I anser Bogen for værdig til at se Lyset, vil den komme ud; hvis ikke, dømmes den til et evigt Mørke. I Forfatterens Navn (thi hans Undseelse gjør, at han ikke ønsker at være kjendt, forat I desto friere kan dømme) beder jeg derfor, at I vil gjennemlæse hele Bogen, og lade alt, hvad der fortjener det, føle Kritikkens Ris, uden at fortie noget og uden at lægge Fingrene imellem. Hvorledes skulde han nemlig i et saa nyt og saa vanskeligt Emne altid have truffet det rette? Afskriveren synes ikke altid at have været konsekvent, ikke sjælden har han nemlig i Retskrivningen fulgt Skik og Brug og ikke Forfatterens Grundsætninger. Et Anhang er tilføjet, som indeholder en Del Vers af forskjelligt Indhold; heriblandt er adskillige ungdommelige Forsøg, hvoraf udentvivl ikke faa ville blive udskudte, naar Forfatteren lægger sidste Haand paa Arbejdet. Men han ønskede gjerne, at I ogsaa skulde lade dem nyde godt af Eders Kritik, da I bedre end han selv vil kunne skjønne, hvad der duer og hvad der ikke duer. Især venter han,

at I, der er saa vel hjemme og besidder en saa grundig Indsigt i den Slags Ting, hjælper lidt paa Versemaalet, hvor det halter. Vi nære begge det Haab, at I saa snart som muligt vil svare og meddele Eders Dom, saa kunne vi med det første besøge Eder og mundtlig forhandle Sagen nærmere.»

Dette Brev viser, hvor stor Agtelse Peder Syv havde for Ravens Indsigt i det danske Sprog og Verselæren, og det bliver dobbelt interessant derved, at der neppe kan være Tvivl om, at Syv selv var Forfatteren til det omtalte Skrift, og det var hans »Betænkninger over det Cimbriske Sprog«, hvorom han paa denne Maade søgte at skaffe sig en uforbeholden Dom af en kyndig Mand. Hvorledes denne er bleven, kunne vi neppe tvivle om, saameget mere som Skriftet allerede udkom Aaret efter. Af de mange danske Bøger, Syv heri omtaler (S. 37), siger han, at han har faaet en Del tillaans af velb. Jomfru Anne Gøjes Bibliothek, »hvilket haver en stor Mangfoldighed af Danske Bøger, Nogle haver og dend højlærde Mand M. Hans Ravn, for sin Kiærlighed mod mig og disse Studeringer, godviligen til dend Brug overladt.«

Peder Syv slutter sit ovenomtalte Brev med en hjærtelig Tak til Ravn, fordi han til Brug for Disciplene i Næstved Skole havde sendt ham 10 Exemplarer af sit »Heptachordum«; »hvormeget de«, siger Syv, »have opmuntret mine Disciple til med forøget Flid at lægge sig efter Tonekunsten, især Instrumentalmusikken, kan jeg vanskelig sige Eder; jeg bringer Eder herved deres varme Tak¹⁾. — Vi se heraf, at Ravn endnu, efterat han selv havde trukket sig tilbage fra Skolevirksomhed, vedblev at interessere

¹⁾ Se Tillæg, Nr. 19 og 21

sig for Ungdommens musikalske Dannelse, og gjerne vilde skaffe Midler til dennes Fremme, hvor han vidste, der var en Skolemester, som vilde gaa frem i hans Aand.

Med Forfattervirksomheden synes Ravn at have standset, fra den Tid han blev Præst. Idetmindste udgav han ikke noget i Trykken, uden at man derfor behøver at antage, at han aldeles opgav sine gamle literære Sysler. Det eneste Livstegn fra ham i denne Henseende, vi have truffet paa, er de Vers, hvormed han ledsagede Arrebos Hexaameron, da det endelig efter en lang Hvile 1661 kom for Lyset. Ravn satte jo, som før er berørt, overordentlig stor Pris paa dette Digtværk, og han havde gjort sit til, at det ikke skulde hensynke i Forglemmelse. Nu da det endelig udkom, ytrede han en levende Glæde, og ledsagede det blandt andre Vers ogsaa med en rimet Udsigt over den danske poetiske Literatur, der, om den end ikke i poetisk Henseende har nogen Betydning, dog i andre Henseender ikke er uden Mærkelighed, som det første Forsøg i sin Art, og derfor fortjener en Plads her. Forfatterens Randbemærkninger ere satte under Texten.

At dict' oc rhyme vel, det er en Kunst paa lofve,
 Naar det er artigt giort, saa hver mand kand det hofve,
 At det er Kunst, mand seer der af, at mangen Mand,
 Som gierne vilde det, dog ick' udføre kand.
 Paa Tysk det haer stor fynd, naar Rhimen' hyrtigt giøris,
 Thi alting kand ret vel paa Tyskemaal udføris :
 Dog er det Danske Sprock ey ubeqvemt til sligt,
 Naar det en Mester faaer, som det kand bruge dict.
 Det sees oc kiendis klart af ny oc gamle Skrifter,
 Som sætte for en dag baad' ond' oc gode Drifter.

Her Mickel skref med Lof Fru Mari Psalterbog,
 Paa gammel Viis oc Stiil, en skøn Poet oc klog¹⁾.
 Af hannem grebbet tog den Talende Lyscander,
 Som skref om Grønland saa, at rycet vide stander²⁾.
 Læs Rimekrønicken, som Mester Christen skref,
 Der finder du, hvad hver en Danske Konge dref³⁾.
 Der finder du forvist en kreng oc zierlig Tunge,
 Som kand stafferlig viis hin gamle Dansk' udrunge.
 Foruden Lyst oc Gafn du det ey læse kand,
 Oc undre maat, at sligt er giort af Danske Mand.
 Den Bog om Monarchier, som Jacob Matzsen hafver
 Af Skotsk paa dansk udsat, med grundig' Ord oc gafver,
 Udvjser oc, hvad Kraft der boer i Danske Maal,
 Naar Dicteren med fljd vel pryder eget skraal⁴⁾.
 Se disse, kund' ey de alt Prjs oc Lof hiembære,
 Da skal dig Ræfvens Bog det alt liflystig lære,
 Som Hermand Weygere, der boed' i Kiøbenhafn,
 Udgiorde mesterlig til alle Stænders Gafn⁵⁾.
 I Rhjm var Hegelund veltalend' oc nafnkundig⁶⁾,
 Oc Favekrønicken den fine Bog oc fyndig

¹⁾ Rosarium Mariæ, ejus Author Rhythmicus est Dn. Michael, Pastor Ecclesiæ Otthoniensis S. Albano sacræ.

²⁾ M. Claudius Lyscander, Historicus et Danicus Poeta.

³⁾ Rhimekrønicken skref M. Christen Pederssen, ut putatur, benè meritus de historia patria. (At denne i ældre Tid almindelig gjængse Antagelse om Rimkrønicens Forfatter er urigtig, er nu en vitterlig Sag).

⁴⁾ Bog om de 4. Monarchier David Lynsays med andre tractater fordansket af Jacob Mathsen, Kiøbenhafn. Anno 1591.

⁵⁾ Reinicke Fosz 1554.

⁶⁾ M. Petrus Hægelandius Episcopus Ripensis scripsit de Calumnia, Comædias et alia.

Kand undervise dig, at Mester Anders Weyl'
 I Moders Tal' oc Maal slet intet monne feyl'¹⁾.
 I Danske Psalmebog, som er i hver mands Hænder
 Indholdes skønne Rhjm, udgiord' af alle Stænder²⁾,
 Men lystigst' iblandt dem, der jeg opregne kand,
 Er meest Hieronymus den gild' oc moersom Mand³⁾.
 Hand Aristophanes den Dansk' at kaldis burde,
 Det kand forfare den, hans Skrifter høyt mon vurde.
 Sæt Magnum Bancke hos paa denne Rhjmebenck⁴⁾,
 Tag Jødekrønicken til tacke for en Skenck⁵⁾.
 See disse rhimede fast alle paa en maade,
 Dog alt paa Gammeivjs saa tarvelig fremtraade,
 Men dog med saadan fynd, med slig en drablig dict,
 At intet udaf vort kand være deris ligt.
 Blant dem var dog forskel, de ældst' er' alt de beste,
 Des mand sig undre maa, at Kunsten af de fleste
 Blef efter haanden saa forsmaad oc fast forglemt,
 At hvad der rhjmedes, var mod det gamle slemt.
 Imedens Rhjm her saa ret ild' oc plumpe lagdis,
 Da saae mand uden Lands, at de fast bedre magdis,
 Saa kom her for en Dag en Mester vjs oc klog,
 Hand langt en anden Kunst at rhjme strax fremdrog,
 Han skref, som før er sagt, den Jomfru Psalter zierlig,
 Men Davids Psalterbog⁶⁾ tog denn' i Haand begiærlig,

¹⁾ M. Andreas Wellæjus, Historicus et Poeta Danicus.

²⁾ Psalterium Danicum, Collectore et Auctore M. Johanne Thomæo, in quo plures Danici Poetæ, Petrus Palladius alii que quam pluri.

³⁾ M. Hieronymus Justus Ecclesiastes Viburgensis lepidus Poeta et festivus.

⁴⁾ Magnus Bancke Ecclesiastes Bornholmensis.

⁵⁾ M. Jacob Jacobsen Lector i Odensee skref Jødekrønicken.

⁶⁾ M. Anders Arrhebo author Psalterii Rhythmici et Hexaemeri.

Udsatte dem paa Rhjm med slig høytrafvend' art,
 Som udaf Danske Mand før aldrig vaar forfart.
 Med dyb Forstand oc Grund hand det i verk saa førde,
 At aldrig slige Rhjm før nogen Danske hørde.
 Hand klemte Rhjm oc Ord med visse Tal oc Maal,
 Saa Rhjm de raad' ey selv', et hvert ord falt i taal.
 Om Rhjmekonsten først blant os i vore Lande
 Halveggius skref lidt¹⁾, men siden gaf for sande
 Her Peder Præst af Fyn en bedre smag der paa,
 Saa mand den Rhjmekunst kand rettere forstaa.
 Den Høyesang, som haer vist Salomon til Mester,
 Sang meget artig ud Een af Nykiøbings Præster²⁾.
 Saa kom her ocsaa frem, dog paa Lobwassers viis,
 En ny ukiend Poet, som vild' indlegge Prjs,
 Oc paa den Psalterbog giord' oc sit Mesterstykke³⁾,
 Men dog mod Arrebo med tynd oc liden Lycke.
 Som Dagen er mod Nat at regn', er' alle de⁴⁾
 Mod Arrebo, naar mand vil det ved Lius bese.
 Blandt slig' er Gullandsfar⁵⁾ oc fler' i vore Dage,
 Som kunde leggis til, om det skuld' ey mishage.
 Dog mue vi alle vist for Mester Arbo kiend',
 Ham gifvis uden tvil den roos af Frynt oc Fiend'.
 Ja Kunsten om vi end lidt vittigre forstande,
 Saa er hand ligevel høysvingende for sande,

1) Esbernus Nicolai Halveggius, Rector olim Roeschildensis et Præceptor Dn. Petri Jani Pastoris Fionensis, qui scripsit Prosodiam Danicam. (Se nedenfor S. 576, Not. 1).

2) M. Lauritz Pedersen Sognepræst udi Nykiøbing i Falster.

3) Udentvivi er det M. Thomas Villumsen, her menes. Hans Psalter udkom 1641 (jfr. Ny kirkehist. Saml. I, 540).

4) Slige D. Johannes Resenius aliique.

5) M. Sofren Gullandsfar Sognepræst i Slangerup.

Saa vi hans Maal ey naar, ham icke hæffe nær,
 Hand derfor sandelig for alle prisen bær.
 Men lad saa vær', at hand i Lyricis vel mage
 Kand faae, som med ham tør i Vognen jefnsids age:
 Blant andre gifvis for den Tørkelsen, som var
 Poet, hans Vjsebog der om klar vidne bar¹⁾:
 Men hvad er det imod Hexameron at regne?
 Thi Vjser oc sligt smaat mand finder allevegne.
 Men Anders Sunesen skref paa Latine Vers
 Oc en Hexameron, ja baade næt oc tær²⁾,
 Hand var en Danske Mand, men dog paa slig Latine
 Skref hand Hexameron, saa Valsk' af sligt fast grine.
 Hand skref herømmelig til sine Landsmends roos,
 Dog ere de nu faa, som dette Skrift er hoos.
 Nu haer paa Danske Rhjm en anden Anders siungen
 Det skønn' Hexameron, i Pennen oc i Tungen
 En præctig færdig Mand, som du skalt gifve mact,
 Der alting hafver vist med faure Rhjm betact.
 Jeg derfor fryder mig, at jeg den Dag maa lefve,
 Det Skrift at see, som jeg forlangen mon førtøfve.
 Kom du begiærlig Bog, med Læsning qveg mig før,
 Før jeg her vandrer fra, gaaer inden Pardjs Dør,
 Hvor jeg det seer i flor, hvad Moses haer omskrefvet,
 Hvor jeg det faaer, hvad Gud mig haer med Skrift bebrefvet.
 Der efter Sexdags Verk jeg finder Arrebo,
 Der ville vi Gud høyt prjs' i evig Roo.
 O Jesu al min Trøst, mig før hen til din Hvile,
 Til Helgens Samfund før mig Jesu, kom oc jle,
 Saa jeg kand sødelig der efter al Uroo
 Hos Fader oc din Aand evindeligen booe.

¹⁾ Søfren Tørkelsen, Voigtlenders Fortolcker.

²⁾ Andreas Sunonis Archiepiscopus Lundensis, Author Hexameri.

Tack hafv' i fromme Søn, mand eder maa ej glemme,
 Det I edr's Faders Skrift til trøcken vilde fremme,
 Saa det ey skuld' af Møl oc Orm fortæris bort,
 Oc delligt ædelt Skrift forgaa' af Tiden kort.

Det Ønske, Mester Hans Mikkelsen Ravn fromt udtaler mod Slutningen af dette Rim, gik snart i Opfyldelse; thi den 10de Avgust 1663 døde han, endnu i sin kraftige Manddomsalder¹⁾. — Der kan være forskellige Meninger om de Evner, han besad til at virkeliggjøre de Planer, han gjennem hele sit Liv nærede, om atter at bringe Modersmaalet i Agt og Ære, men ikke om hans redelige og faste Vilje. I alle de Forhold, hvori vi kjende ham, viser han sig som en hæderlig Personlighed, hvem ikke faa af Samtidens bedste Mænd elskede som en kjær Ven. Endelig — og det er ikke hans mindste Ros — var han en Ungdomslærer af den Slags, som Danmark altid maa ønske sig mange af, men som det kun alt for ofte haardt har maattet savne.

Vi vide ikke, hvad der er blevet af Ravns Børn; hans Enke, Karen Andersdatter, ægtede efter den Tids Skik Eftermanden, den hæderlige Hr. Niels Holgersen Olivarius, gjennem hvem (eller rettere gjennem hvis Søn og Efterfølger, Hr. Holger Olivarius) en Del af Hans Ravns skriftlige Efterladenskaber ere komne til os²⁾; men hun levede

¹⁾ Bircherods Dagbøger udg. ved Molbech. S. 89.

²⁾ Om Niels Holgersen Olivarius se Treschows Jubell. S. 185—89, Gjessings Jubell. III, 301—09. Hans Søn Holger Olivarius rejste udenlands som Præceptor for den unge Frederik Rostgaard, og i Rostgaards Mnskr.-Saml. paa Univ.-Bibl. findes de Breve til Ravn, der have været en væsentlig Kilde for det foregaaende, tilligemed en Del andre Papirer, der ogsaa skrive sig fra Olivarius.

kun med ham i to Aar, da hun saa fulgte sin første Husbond i Graven. Vi kjende kun det ene Træk af hende, at hun satte saa stor Pris paa sin afdøde Mands danske Bøger, at hun stod i den Formening, at de kunde lignedes ved det berømte Seefeldske Bibliothek i Ringsted, som Korfits Ulfeld 1658 ødelagde¹⁾. Dette viser aabenbart, hvor meget M. Hans Ravn selv maa have elsket sin danske Bogskat, siden hans Hustru nærrede en saa høj Forestilling om dens Værd.

Tillæg²⁾.

1.

Et Testimonium af Ravn for en slet Discipel.

Musis nostris continuum triennii bellum fecit Johannes hic, Palæmonis cognomine, à quibus non est benevole neque precario manumissus, sed fuga et morum pervicacia otium nactus; qui nunc tandem post aliquot rogationes rediit, futurum se Diaconi cujusdam substitutum, præfatus. Ego ambigo certus, ad veritatem non propius hunc accedere, quam dæmona ad crucem. Quicquid sit: abeat, valeat, vivat, quicum voluerit, fiatque quicquid libuerit, non repugno. Id saltem do-

---

Ved denne er ligeledes Ravns •Præcepta componendi• bleven opbevaret (se Langebeks Antegnelse i Univ.-Bibl.s Exemplar).

¹⁾ Se det karakteristiske Brev fra M. Foss til Hr. Niels Holgersen, Tillæg, Nr. 22.

²⁾ Nr. 1 og 8 meddeles efter Afskrifter i Kongl. Bibliothek, Nr. 11 efter Originalen i Gehejmearkivet, de øvrige Breve efter Originalerne i Rostgaardske Saml. Nr. 158. 4 i Univ. Bibl.

kun med ham i to Aar, da hun saa fulgte sin første Husbond i Graven. Vi kjende kun det ene Træk af hende, at hun satte saa stor Pris paa sin afdøde Mands danske Bøger, at hun stod i den Formening, at de kunde lignedes ved det berømte Seefeldske Bibliothek i Ringsted, som Korfits Ulfeld 1658 ødelagde¹⁾. Dette viser aabenbart, hvor meget M. Hans Ravn selv maa have elsket sin danske Bogskat, siden hans Hustru nærrede en saa høj Forestilling om dens Værd.

Tillæg²⁾.

1.

Et Testimonium af Ravn for en slet Discipel.

Musis nostris continuum triennii bellum fecit Johannes hic, Palæmonis cognomine, à quibus non est benevole neque precario manumissus, sed fuga et morum pervicacia otium nactus; qui nunc tandem post aliquot rogationes rediit, futurum se Diaconi cujusdam substitutum, præfatus. Ego ambigo certus, ad veritatem non propius hunc accedere, quam dæmona ad crucem. Quicquid sit: abeat, valeat, vivat, quicum voluerit, fiatque quicquid libuerit, non repugno. Id saltem do-

---

Ved denne er ligeledes Ravns •Præcepta componendi• bleven opbevaret (se Langebeks Antegnelse i Univ.-Bibl.s Exemplar).

¹⁾ Se det karakteristiske Brev fra M. Foss til Hr. Niels Holgersen, Tillæg, Nr. 22.

²⁾ Nr. 1 og 8 meddeles efter Afskrifter i Kongl. Bibliothek, Nr. 11 efter Originalen i Gehejmearkivet, de øvrige Breve efter Originalerne i Rostgaardske Saml. Nr. 158. 4 i Univ. Bibl.

cuisse sufficiat: caveas, lector, tibi, ne verba det vel hic, vel quisquam alius, vel qui venit, ecce Palæmon!

Scribebam Slaglosiæ

ipso die Joh. Bap. Ao. 1641.

Joh. Mich. Corvinus.

2.

Fra Professor M. Thomas Bang i Kjøbenhavn til Ravn.

Salutem et benedictionem!

Clarissime vir!

Verè Homerus: *Πολλὰ μεταξὺ πέλιτι κύλικος καὶ χεῖλος ἀκροῦ*. Imo nostro instituto congruenter. Quippe futurorum nulla fiducia, adè versatilis est rerum humanarum cardo. Sed nolo circuitione uti. Frater nequit expectari hoc adultò autumnò. Non penes patrem, me, aut fratrem culpa. Nosti matrum teneriores affectus, quæ filios à suò sinu non patiuntur avelli. Gratias itaqve quam possum maximas ago Tuæ humanitati, quod non modo mensam honesti civis procurare, sed etiam tuimet Musæi quotamcunqve partem fratrem esse volueris. Hujus beneficii memoriam gratus conservabo, ac sedulam operam navabo, ut proximo vere vobis adesse poterit. Tuâ enim operâ citius tunc publicâ victitârit quadrâ, non sine sumptuum levamine. Deus tuo labori benedicat, teqve juventutis ac patriæ bonò diu sospitet. Hauniæ 12 Septembr. 1641.

T. T.

Thomas Jo. Bangius.

Udskrift: Clarissimo Viro, Dn. M. Johanni Corvino, Scholæ Slaglosianæ Rectori solertissimo, amico longe carissimo.

3.

Fra Biskop Dr. Jesper Brochmand til Ravn.

Cl. Vir, Dn. M. Corvine:

Scholam vestram florere lætor: precatus Deum, velit hanc

felicitatem scholæ vestræ perpetuam esse. Ne vero nescias, qui dies dictus sit Examini Academico: comparebunt tui discipuli Hafniæ XVI. Maji. Nam Decanus philosophiæ argumentum Danicum, in linguam latinam transfundendum, die XVIII. Maji præscribet: sistentur vero Professoribus in Consistorio XX Maji, ut inibi suum illis probent profectum. Qui se tuæ subduxere disciplinæ, Lundam Scanorum profugi, civitate Academica non donabuntur. Spem esse, nostrum Wilhadum brevi convaliturum, libens et lætus avdio. Servet ipsum Jesus bono Ecclesiæ. Vale, et præposito vestro, viro optimo, pariter et Dn. M. P. Wilhado salutem meis verbis nuntia. Festinantissime 23. April. 1642.

T.

G. E. Brochmand. D.

m. m.

Udskrift: Doctrina, pietate et virtute præstantissimo viro, Dn. M. Johanni Corvino, Scholæ Slaglosianæ Rectori industrio, S.

4.

Fra Professor M. Thomas Bang til Ravn.

Salutem et bene merendi studium.

Clarissime vir, amice integerrime:

Singularem tuum erga fratrem affectum nunquam satis quæo deprædicare. Divinò quodam munere successisti in locum parentis, quem coelitibus ascriptum frustra in terris desiderat et ejus opem implorat. Ingenium indole et arte rude polire haut desinas, donec ad illam perfectionem perducatur, quam patres et Prof. Academici desiderant. Quid tuò beneficiò ac benivolentiâ contigerit, mihi seritur ac metitur. Quamobrem multis nominibus me tibi jam obstrictum habes. Quod si vero reliquis tuis beneficiis hæc coronis accesserit, ut Nicolai studia reditibus parochialibus auctioribus tuâ benignitate juvari possent, in primis cum orphanus sit: conabor efficere, ne hujus beneficii memoria animo meo excidat. Gratum enim tandem et fidum ero nomen, uti par est et æquum. Discipulis tuis,

crede mihi, haut defuturus sum. Vale, mi optime Corvine, et
salve plurimum a

Haun. 9 April. 1644.

T.

Th. Jo. Bangio.

Soror Nicolai, quæ Ripis est, adhuc vivit et valet. Hôc
nunciô frater lætabitur.

Udskrift: Viro Clarissimo Dn. M. Johanni Corvino, scholæ
Slaglosianæ Rectori solertissimo, amico desideratissimo S. et O.
Til M. Hans Raun, Skolemester i Slagelse.

5.

Fra Professor M. Stephan Stephanus i Sorø til Ravn.

Salutem et incolumitatem à Deo Opt. Max. perpetuam!

Clarissime Dn. M. Johannes Corvine, Amice sincerâ bene-
volentia conjunctissime, Sender Jeg Eder effter tilsagn eet Ex-
emplar Saxonis mei nuper editi: bedendis venligen, at I vilde
tage det saa til tacke denne gang. Jeg skulle vel haffue sendt
Eder den i bunden: mens ieg meente, at I selff helst vilde
lade den binde paa eders maneer: thi een huer haffuer forskel
paa sine Bøger, at lade indbinde. Dog vil Dñs Magister
haffue den indbunden hos os (efftersom vor Bogbinder er god
paa sit Handværk) da kand hand sende den hid med første
Bud, saa vil ieg lade den binde for hannem. Huad ellers
anlanger de 10 Rigsdaler, som I effter min begiering mig ny-
ligen forstrachte: da beder ieg Eder gandske venligen, at I
vilde vel giøre, och haffue Gedult med mig, och icke fortæncke
mig, at ieg saa lenge opholder Eder med Eders betaling.
Thi her haffuer ingen Penge været at bekomme, som de os
skyldig vare til Besoldning, och vi visseligen forhaabtis, at os
skulle bleffuet erlagt nu til Calendas Maji: Men os er loffuet
Penge aff Her Hoffmester med det første: saa skal ieg til al
tacke betale Eder. Vale et Salve, Amicissime Dñe M. Cor-

vine, et ignosce tam lento debitori. Soræ, *τάχιστα*, Die 12 Junii 1645.

Tui amantissimus

Stephanus Johannis Stephanus.

Udskrift: Clarissimo Doctissimoque Viro Dn. M. JOHANNI CORVINO, Scholæ Slaglosiensis Rectori fidelissimo, Amico sincere dilecto S. P.

6.

Fra Professor M. Stephan Stephanus i Sorø til Ravn.

S. P. Clarissime Dn. M. Corvine, Amice fidelissimâ gratiâ conjunctissime, de promissis libellis avrem tibi vellico. In primis, omnibus abs te precibus contendo, ut Tractatum istum de Religionis negotio, à Senatoribus Regni Frederico Regi olim oblatum (si recte memini) ad exiguum temporis spatium mecum communices, eiqve des comites cæteros de Bildorum familia, de Nobilitate Danica, et si quos alios nosti meis inservire posse studiis. Me vicissum in tua vota facilem experieris. Vale charum caput, et me ama. Soræ, Die 16 Septembr. 1641.

Tui amantissimus

Stephanus Johannis Stephanus.

Udskrift: Suo M. Johanni Corvino S. P.

7.

Fra Biskop Dr. Jesp. Brochmand til Ravn¹⁾.

Qvem Tibi commendavi Michaelem promotum cupio ob singularem in lingua latina profectum et vitam integram. Sed si alius adhuc in schola vestra vacat docentium locus, non impedio, quò minus Børnonis rationem habeas, sed hac lege, si id scholæ iudicaveris salutare. Hafniæ 5 Dec. 1645.

G. E. Brochmand. D.

m. m.

¹⁾ Denne Skrivelse findes som Paategning paa en Ansøgning fra Bjørn Andersen Lundforlund om en Hørerplads ved Slagelse Skole.

8.

Fra Ravn til Biskop Dr. Jesper Brochmand.

Admodum Reverendo, Clarissimo Excellentissimoqve Viro Dño
Doctori Casparo Brochmanno, Episcopo Sielandiæ vigilan-
tissimo, Domino ac Patrono suo perbenigno, S. P.

Reverendissime Dñe Episcope. Exiit e nostro ordine Col-
lega secundanorum, Biorno nomine, ducturus in matrimonium
uxorem, ut se rebus secularibus sustentet, qvi de suo in literis
successu desperavit. Hunc igitur præsentem, nomine Andream
Matthæi, Tibi sisto, Reverende Dn. Pater, cui antehac promis-
sum fecisti, futurum, ut vacanti aliquando classi præficeretur.
Commendaveram enim T. R^{tiæ}, utpote sobrium, bene doctum,
moratum et honestis oriundum Parentibus juvenem. Nunc
igitur de eodem T. Dign. sollicite, iisdem de causis, oro sub-
misse, ut tua Authoritate confirmatus primanos docendi provin-
ciam suscipiat, translato, qvi primam classem hactenus docuit,
virtutis et diligentia suæ meritô, in secundam. Hoc autem
Tua si Reverentia nobis indulseris, nulli dubitamus, qvin Scholæ
bene consulueris, nobisque rem feceris longe gratissimam. De
qvo beneficio aliisque qvam plurimis humillimas T. R^{tiæ} gratias
ago, et me deinceps ipsum Tuo patrocínio commendo. Vale
Vir admodum reverende et religiosissime, et Scholarum bono
perenna.

Slaglosiæ d. 18 Augusti Anno 1646.

Rev^{tiæ} Tuæ subjectissimus cliens

Johan. Corvinus

m. m.

9.

Fra Professor Dr. Johan Laurenberg i Soro til Ravn.

Salutem plurimam. Clarissime Vir, Amice benevole, Mitto
tibi sphæram armillarem, vnaqve circinum proportionis, et pla-
num proportionale, quorum vsum propediem daturus sum exiguo
scripto. Libellus sphæricus in vsum scholæ Soranæ scriptus
si ex usu vestratium esse potest, exemplaria apud me præsto

sunt. Pretium vniversum est 4 thal. Si nimium esse arbitra-
ris, tuæ voluntati relinqvo. Salutant te nostri. Bene vale.

Sora d. 18 Dec. 1646. T. observantissimus
Jo. Laurenberg.

Udskrift: Cl. Viro Domino M. Johanni Corvino, Scholæ
Slaglosianæ Rectori, amico meo honorando.

10.

Fra Professor M. Stephan Stephanus i Sorø til Ravn.

Χαίρειν, ὑγιαίνειν, εὐπράττειν.

Clarissime Vir, Amicissime Dñe M. Johannes Corvine. De
transmisso Heptachordo tuo uberrimas tibi gratias ago: coram
propediem relaturus, ubi nos Deus et dies conjunxerit in
Nuptiali festivitate Oenopolæ vestri, quod intra geminatum oc-
tiduum futurum speramus. Qvos petis libros en unâ hic re-
præsento, præter Psellum, qui in meis non extat forulis. Ad
calcem Martiani Capellæ invenies quædam notata manu τοῦ
μακαρίτου Parentis mei, de quarta parte Toni etc., ut de-
mirari satis nequeam stupendam industriam magni Viri et
vere Musici peritissimi. Chronici Rhythmi tres impertio Edi-
tiones: sed hac lege, ut omnia quæ à me commodata habes,
de manu in manum restituas ad statutum diem genialem. In-
terim adorna pulvinaria tua, dejice telas araneorum, doliolum
optimi Medonis, quem alii Mulsum vocant, in angulo quodam
reconde, ut habeas, quo me lavte excipias. Nam vinum cal-
culi mei renuunt. Musicam item svavissimam in svavissimo
Modo, Lydio an Dorio, fac audiamus. Interim Vale et Bono
publico diu superstes vive, vige, flore. Soræ, raptim, Prid.
Calend. Febr. 1647.

Tui amantissimus

Stephanus Johannis Stephanus.

Mantile hoc quæsumus, quod uxor communicavit, intra
pavcos ut remittatur dies, idem numero, materiâ et formâ.

Udskrift: Clarissimo Doctissimoque Viro, Dn. M. Johanni

Corvino, Scholæ Slaglosianæ Rectori eminentissimo, Amico sincerâ benevolentîâ conjunctissimo S. P.

Herbos eet Packet med Bøger.

11.

Fra Gunde Rosenkrands til M. Hans Ravn.

Magistro Johanni Corvino S.

Clarissime Domine Magister. Amicitîæ ratio desposcit, ut amicorum negotia assiduis iuvemus officijs: In rem præsentem spectat præfata sententia. Domini Jani Severini Montani, probi ac pie-docti viri, filium adhuc pueritiæ ratio intra contubernium patris tenuit, præceptores domi et in patriâ habuit. Jam cum studia eius extra limen præferenda sunt, circumspiciendus omnino præceptor, cuius scholæ severitas, pudor imprimis et pietas, constet. Cum vero nullus dubitem, quin et ipse parenti suo doctrina et pietate similis adolescat, si imbutus honestis artibus fuerit, quas cum plurimum referat, a quo et quomodo accipiat, hanc unicam, qua hac eius ætate ipsi prodesse possim, agnosco viam, si eum in clientelam tuam sub te informandum inducam. Ut igitur mihi religio fuit, non negari verba tam iusta poscenti, sic tu fac . . . .¹⁾ officio tuo dignam, si consilio, ope atque humanitate, fort . . . . . gentis adiuveris. Pro quo etsi non arbitror longæ orationis ambitu utendum, quæso tamen votis boni illius viri promptus arrideas, ne aut mea intercessio pro nihilo habita iudicetur, aut spei eius exitus inanis illudat. Reddam vicem, si reposces, reddam, si non reposces, ut aliquando, si occasio ferat, laboris tui, quem tam sedulum iuventuti informandæ et formandæ te impendere a multis accepi, præmium largius aliquod me intercedente habeas. Sicut enim æquum est desidiosis laborantium

---

¹⁾ Her er et Hul i Brevet.

præmia denegari, ita Reipublicæ interest excubantibus optata concedi. Vale.

Vinding. 19 die Martij

T.

Anno 1647.

Gundæus Rosencrantzius

manu mea.

Udskrift: Clarissimo Domino Magistro Johanni Corvino scholæ Schlagloviensis Rectori solertissimo, dentur.

12.

Fra Professor M. Stephan Stephanius i Sorø til Ravn.

Salutem à Deo Opt. Max. perpetuam!

Clarissime Dñe M. Johannes Corvine, Amice fidelissimâ gratiâ conjunctissime. Er min gandske venlig og inderlig Bøn och begiëring til Eder, at I vilde vel giøre, som min fortrode Gode Ven, och paa een kort tid, paa eet venligt Laan, forstrecke mig 30 Rigs Daler, til de 10, som I laante mig for nogen tid siden, som ieg nu haardelig trenger til. Faa huilcke 40 Rigs daler ieg nu haaffuer skreffuet een Bewiis, som ieg troligen och fast skal holde, nest Guds hielp. Jeg trenger haardelig til nogen Vdgift til D. Claus Plums Daatters Bryllup, som nu skal staa paa Søndag førstkommendis. Och ieg achter mig, vil Gud, nu paa Fredag der ud. Huorfor ieg beder eder gandske venligen, at I vilde hielpe paa mig denne gang: och dersom I kand icke med den heele Sum, I da vilde hielpe paa mig endelig med de 20. I tør slet intet tuiffle paa, at ieg io med det allerførste, naar ieg faaer min Besoldning enten her, eller paa Renteriet, skal med al tacksigelse betale Eder, och holde eder skadesløs udi alle maade. For Guds skyld fortæncker mig icke, at ieg saa tit och offte besuærer eder. Jeg vil altid findes eders villig och redebond Tiener, i huis maade ieg kand igien være Eder til ære och tjeneste. Vale charum caput, et me ama, qvi te æternum. Soræ, τὰχιστα, Postrid. Cal. Avgusti 1647.

Tibi ex toto animo deditissimus

Stephanus Johannis Stephanius.

Udskrift: Hederlig og Höilerd Mand, M. Hans Raffn, Rec-

Corvino, Scholæ Slaglosianæ Rectori eminentissimo, Amico sincerâ benevolentîâ conjunctissimo S. P.

Herbos eet Packet med Bøger.

11.

Fra Gunde Rosenkrands til M. Hans Ravn.

Magistro Johanni Corvino S.

Clarissime Domine Magister. Amicitîæ ratio desposcit, ut amicorum negotia assiduis iuvemus officijs: In rem præsentem spectat præfata sententia. Domini Jani Severini Montani, probi ac pie-docti viri, filium adhuc pueritiæ ratio intra contubernium patris tenuit, præceptores domi et in patriâ habuit. Jam cum studia eius extra limen præferenda sunt, circumspiciendus omnino præceptor, cuius scholæ severitas, pudor imprimis et pietas, constet. Cum vero nullus dubitem, quin et ipse parenti suo doctrina et pietate similis adolescat, si imbutus honestis artibus fuerit, quas cum plurimum referat, a quo et quomodo accipiat, hanc unicam, qua hac eius ætate ipsi prodesse possim, agnosco viam, si eum in clientelam tuam sub te informandum inducam. Ut igitur mihi religio fuit, non negari verba tam iusta poscenti, sic tu fac . . . .¹⁾ officio tuo dignam, si consilio, ope atque humanitate, fort . . . . . gentis adiuveris. Pro quo etsi non arbitror longæ orationis ambitu utendum, quæso tamen votis boni illius viri promptus arrideas, ne aut mea intercessio pro nihilo habita iudicetur, aut spei eius exitus inanis illudat. Reddam vicem, si reposces, reddam, si non reposces, ut aliquando, si occasio ferat, laboris tui, quem tam sedulum iuventuti informandæ et formandæ te impendere a multis accepi, præmium largius aliquod me intercedente habeas. Sicut enim æquum est desidiosis laborantium

---

¹⁾ Her er et Hul i Brevet.

præmia denegari, ita Reipublicæ interest excubantibus optata concedi. Vale.

Vinding. 19 die Martij

T.

Anno 1647.

Gundæus Rosencrantzius

manu mea.

Udskrift: Clarissimo Domino Magistro Johanni Corvino scholæ Schlagloviensis Rectori solertissimo, dentur.

12.

Fra Professor M. Stephan Stephanius i Sorø til Ravn.

Salutem à Deo Opt. Max. perpetuam!

Clarissime Dñe M. Johannes Corvine, Amice fidelissimâ gratiâ conjunctissime. Er min gandske venlig og inderlig Bøn och begiëring til Eder, at I vilde vel giøre, som min fortrode Gode Ven, och paa een kort tid, paa eet venligt Laan, forstrecke mig 30 Rigs Daler, til de 10, som I laante mig for nogen tid siden, som ieg nu haardelig trenger til. Faa huilcke 40 Rigs daler ieg nu haaffuer skreffuet een Bewiis, som ieg troligen och fast skal holde, nest Guds hielp. Jeg trenger haardelig til nogen Vdgift til D. Claus Plums Daatters Bryllup, som nu skal staa paa Søndag førstkommendis. Och ieg achter mig, vil Gud, nu paa Fredag der ud. Huorfor ieg beder eder gandske venligen, at I vilde hielppe paa mig denne gang: och dersom I kand icke med den heele Sum, I da vilde hielppe paa mig endelig med de 20. I tør slet intet tuiffle paa, at ieg io med det allerførste, naar ieg faaer min Besoldning enten her, eller paa Renteriet, skal med al tacksigelse betale Eder, och holde eder skadesløs udi alle maade. For Guds skyld fortæncker mig icke, at ieg saa tit och offte besuærer eder. Jeg vil altid findes eders villig och redebond Tiener, i huis maade ieg kand igien være Eder til ære och tjeneste. Vale charum caput, et me ama, qvi te æternum. Soræ, τὰχιστα, Postrid. Cal. Avgusti 1647.

Tibi ex toto animo deditissimus

Stephanus Johannis Stephanius.

Udskrift: Hederlig og Höilerd Mand, M. Hans Raffn, Rec-

tori Scholæ Slaglosiensis, Min Synderlig tilforladendes Gode Wen, gandske venligen tilskreffuett.

13.

Fra Professor M. Thomas Bang til Ravn.

Salutem, benedictionem, Amorem!

Incredibile dictu est, Clarissime Domine Magister Corvine, quantopere me recrearit et svaviter affecerit Rythmologia Tua Danica. Opus sane ut a nemine tentatum, ita artis, laboris et laudis plenum. Imò addo, miræ virtutis. Æger enim in manus sumsi: et pæne sanus deposui. Humorū acris et penetrans vis dentium vallum perfodere coepit, cum exhiberetur opus: sed nescio quâ rythmologicâ virtute perdomitum malum aliquot horas terga vertit. Tam svavis, tam efficax Corvi sonus: in quo nihil corvinum, nullus crocitus: cuncta Luscinia. Non igitur posthac mihi Corvinus eris, sed Luscinius; totus graciosus, et verè Johannes. Sic malum pello. Sed jocis accinat Philomela et acquiescat. Spectabili Philosophiæ Decano tanquam Facultatis capiti et ejusdem censori debebatur hoc opus: retinebo tamen, tuâ pace, donec aliter monueris. Rosas non amat ingruens hyems. De affectu Tuo maximas ago gratias. Sed chartæ angustîâ debita gratiarum actio velut abrumpitur. Vale mi dulcissime Corvine, et patriæ bonô feliciter vive. Hauniæ 22 Sept. 1647.

T.

Th. Bangius.

14.

Fra Professor M. Thomas Bang til Ravn.

Clarissime vir, amice carissime!

Veluti omnium primus es, ad quem sub auspiciū hujus novi anno scribo: ita omnium prima tibi debetur benedictionis apprecatio, et pro pio officio gratiarum actio. Initio itaque gratissimâ mente complector Threnodiam tuam, memoriæ dilecti filii, qui nupere animam deo reddidit, a quo accepit, consecratam. Ex hac animus erga me tuus ante cognitus, nunc novô velut experimentô plane innotescit. Nihil verò hac vice aliud rependo, quam tabulas votivas; Deumque ex animo ve-

neror, velit te ut toto annō sequenti, ita totius vitæ tuæ periodo quovis benedictionis genere mactum reddere, privata studia et publicos labores secundare in nominis sui gloriam, et juventutis commodum, nec non orbis emolumentum et patriæ emolumentum. Literas meas de Rythmologia petis. O quam vellem! Sed morbus et obitus filii me hactenus occupavit: et jam in lugubri carmine scribendo versor, quod appendicula erit Orationis Svaningianæ, seu publicæ parentationis. Accedit durum illud Sisyphei saxum, Rationum Academicarum moles, quæ me pæne exanimat. Quod si igitur mihi moræ veniam dederis, et ultima et prima, prima quaque oportunitate, habebis: Mihi, inquam, qui meus non sum. Pauca sunt, de quo candor aliquid moneret, licet prohibeat amor vel tantillum tetigisse, si temporis angustia et hujus abiturientis festinatione non excluderetur. Occurrunt nonnulla exempla, quæ nos quidem tuos amicos valde recreant, sed viros gravitate, auctoritate et dignitate spectabilēs forte offenderint, in primis non profecta à Laico, sed juventutis et morum publico magistro. Sed de his plura propediem. Interea Ostrofrancum et Oelingenum mitto: siquid adjumenti tuis hypomnematis Grammaticis attulerint, pergratum mihi accidet: Cæsium profuisse tibi non unō nomine gaudeo. De coetere vale, mi opt. Corvine, et à tui amatissimo

Th. Bangio

Kalend. Jan. 1648.

salve.

Udskrift: Suo M. Joh. Corvino, Rect. Sch. Slaglos. laudatissimo, amico cariss. S.

15.

Fra Professor M. Thomas Bang til Ravn.

Salutem et benedictionem IHVH in Dño N. J. Ch.

Clarissime et doctissime Vir, amice carissime!

Ecce tibi Phosphorum meum¹⁾: quem Tibi muneri mitto. Hunc eò, quò mea soles, oculò, h. e. benignò, ut tueri velis,

¹⁾ Et Skrift af Bang: Phosphorus inscriptionis hierosymbolicæ, quo Stelleburgum Havniense illustratur. 1648. Fol.

amice rogo. Non aurô, nec argentô, et ne quidem coriô tectus ad te venit: quia talem angustum perferentis sacciperium viatorium admittere recusabat. Huic adjunxi Excerpta quædam Danicæ Poeticæ, quam D. Esbernus¹⁾ aut ipse collegit aut exscripsit. Porro pro fiducia nostræ amicitiae Tuam fidem et curam imploratum venio, ut, si Museum tuum inter suas Musas numeret Comoediam Danicam M. Petri Hegelundi de Salomone concinnatam in honorem coronationis Regis b. m. C4, summo viro et Regi nostro intimo paulisper concedas²⁾. Ab eo enim ad ipsum Regem Sereniss., qui hęc scribendi genere delectatur, hæc Comoedia expetitur. Quod si vero ipse haut possideas: haut grave ducas expiscari, si ex alicujus librario angulo possit erui, tantisque æstimatoribus destinari. Sed non desino molestiarum. Utinam antiquum Bibliorum Lat. exemplar in 4to (an sit Isidori Clarii, nescio) quod mihi ostenderas, meis usibus bimestri spatiô utendum dares, magnô hoc pectus gaudiô delibutum redderes. Cavebo tibi syngraphâ illud illæsum a grato ad tuas redditurus manus. Parturit enim animus aliquid, cujus nisui commode obstetricabitur. — Dic mi sodes! quur tuarum Musarum svaves deliciae streperos nostros typos adversantur, quur portus vitant? An ibi tridens Neptuni? An ibi turbines et vortices? Imò et halcyonia in medio æqvoris congelati. Sed suspicor, si liceat joculari, Corvos in silvis nidulari, ibi ovis incubare, et foetus excludere. Cæterum quocunqve locô videro tui ingenii Musicam sobolem, eam deperibo, exosculabor: quia ejus parentem, ipsumque Musageten seriô amo. Vale mi Corvine, eumque, qui te ex animo amat, redamare perge. Hauniæ 29 Jan. 1649.

T. T.

Th. Bang m. s.

¹⁾ Dr. med. Esbern Nielsen (Halveg), praktiserende Læge i Kjøbenhavn. Denne var dog ikke Skriftets Forfatter, men hans Fader, M. Niels Olufsen Halveg (se foran S. 541).

²⁾ I Randen er tilføjet: Cum honorificam tui apud ipsum feci mentionem, promisi me velle Te hęc nomine compellare. Rogo itaque, matures responsum. Exemplar etiam Biblicum in dies, imo horas exspecto.

Num filius Senatoris Asnensis Dn. Georgii Bangii futurô vere ad nos sit venturus, nec ne, scire aveo.

Aliquando quidam mihi scripsit: Nuncius satisfactus est. Ego vero: Nuncio satisfactum est.

Udskrift: Clarissimo et doctissimo Dn. M. Johanni Corvino, scholæ Slaglosianæ Rectori laudatissimo, Amico ut honoratissimo, ita carissimo S.

Til M. Hans Ravn, Skolemester i Slagelse.

16.

Fra Biskop Dr. Jesper Brochmand til Ravn.

Doctrina et virtute præstantissime vir, Dn.

M. Corvine.

Doleo, rudiorem esse hominem, quem mihi vester Præses commendavit, quam ut par esse possit instituendis supremæ classis discipulis. Testis incorruptus ruditatis erit specimen styli, quod mitto, indignum vel juvene, qui ad civitatem Academicam viam affectet. In unâ periodo, quam ductâ lineolâ significavi, plures sunt a tritis Grammatices regulis aberrationes quam sunt voces: quod nec ipse diffiteri potuit. Scribo Domino Præsidi, impediri me hominis ruditatem, quo minus promissis stare possim: quin et addo, certum esse me, quod Dn. Præses nolit, ut commodum hominis, mihi commendati, incommodo juventutis quæeratur. Aptus an sit, qui inferiori in vestrâ scholâ classi præficiatur, tu judica: nam supremæ imparem esse, ipsum habemus confitentem.

Tua de juventutis scholasticæ institutione sententia placet: hoc unum displicet, Te uno et altero loco paulo mordaciorum esse et iratiorum. Magna laus est, *σκληρὰ μαλακῶς λέγειν*. Sed hoc in præsens colloquium differo.

Nolo, ut ullum e discipulis rude scholasticâ dones ante meum ad vos accessum: dabo operam, ut primâ commoditate vobis adsim.

neror, velit te ut toto annō sequenti, ita totius vitæ tuæ periodo quovis benedictionis genere mactum reddere, privata studia et publicos labores secundare in nominis sui gloriam, et juventutis commodum, nec non orbis emolumentum et patriæ emolumentum. Literas meas de Rythmologia petis. O quam vellem! Sed morbus et obitus filii me hactenus occupavit: et jam in lugubri carmine scribendo versor, quod appendicula erit Orationis Svaningianæ, seu publicæ parentationis. Accedit durum illud Sisyphei saxum, Rationum Academicarum moles, quæ me pæne exanimat. Quod si igitur mihi moræ veniam dederis, et ultima et prima, prima quaque oportunitate, habebis: Mihi, inquam, qui meus non sum. Pauca sunt, de quo candor aliquid moueret, licet prohibeat amor vel tantillum tetigisse, si temporis angustia et hujus abiturientis festinatione non excluderetur. Occurrunt nonnulla exempla, quæ nos quidem tuos amicos valde recreant, sed viros gravitate, auctoritate et dignitate spectabilēs forte offenderint, in primis non profecta à Laico, sed juventutis et morum publico magistro. Sed de his plura propediem. Interea Ostrofrancum et Oelingenum mitto: siquid adjumenti tuis hypomnematis Grammaticis attulerint, pergratum mihi accidet: Cæsium profuisse tibi non unō nomine gaudeo. De coetere vale, mi opt. Corvine, et à tui amatissimo

Th. Bangio

Kalend. Jan. 1648.

salve.

Udskrift: Suo M. Joh. Corvino, Rect. Sch. Slaglos. laudatissimo, amico cariss. S.

15.

Fra Professor M. Thomas Bang til Ravn.

Salutem et benedictionem IHVH in Dño N. J. Ch.

Clarissime et doctissime Vir, amice carissime!

Ecce tibi Phosphorum meum¹⁾: quem Tibi muneri mitto. Hunc eò, quò mea soles, oculò, h. e. benignò, ut tueri velis,

¹⁾ Et Skrift af Bang: Phosphorus inscriptionis hierosymbolicæ, quo Stelleburgum Havniense illustratur. 1648. Fol.

amice rogo. Non aurô, nec argentô, et ne quidem coriô tectus ad te venit: quia talem angustum perferentis sacciperium viatorium admittere recusabat. Huic adjunxi Excerpta quædam Danicæ Poeticæ, quam D. Esbernus¹⁾ aut ipse collegit aut exscripsit. Porro pro fiducia nostræ amicitiae Tuam fidem et curam imploratum venio, ut, si Museum tuum inter suas Musas numeret Comoediam Danicam M. Petri Hegelundi de Salomone concinnatam in honorem coronationis Regis b. m. C4, summo viro et Regi nostro intimo paulisper concedas²⁾. Ab eo enim ad ipsum Regem Sereniss., qui hęc scribendi genere delectatur, hæc Comoedia expetitur. Quod si vero ipse haut possideas: haut grave ducas expiscari, si ex alicujus librario angulo possit erui, tantisque æstimatoribus destinari. Sed non desino molestiarum. Utinam antiquum Bibliorum Lat. exemplar in 4to (an sit Isidori Clarii, nescio) quod mihi ostenderas, meis usibus bimestri spatiô utendum dares, magnô hoc pectus gaudiô delibutum redderes. Cavebo tibi syngraphâ illud illæsum a grato ad tuas redditurus manus. Parturit enim animus aliquid, cujus nisui commode obstetricabitur. — Dic mi sodes! quur tuarum Musarum svaves deliciæ streperos nostros typos adversantur, quur portus vitant? An ibi tridens Neptuni? An ibi turbines et vortices? Imò et halcyonia in medio æqvoris congelati. Sed suspicor, si liceat joculari, Corvos in silvis nidulari, ibi ovis incubare, et foetus excludere. Cæterum quocunqve locô videro tui ingenii Musicam sobolem, eam deperibo, exosculabor: quia ejus parentem, ipsumque Musagetem seriô amo. Vale mi Corvine, eumque, qui te ex animo amat, redamare perge. Hauniæ 29 Jan. 1649.

T. T.

Th. Bang m. s.

¹⁾ Dr. med. Esbern Nielsen (Halveg), praktiserende Læge i Kjøbenhavn. Denne var dog ikke Skriftets Forfatter, men hans Fader, M. Niels Olufsen Halveg (se foran S. 541).

²⁾ I Randen er tilføjet: Cum honorificam tui apud ipsum feci mentionem, promisi me velle Te hęc nomine compellare. Rogo itaque, matures responsum. Exemplar etiam Biblicum in dies, imo horas exspecto.

Num filius Senatoris Asnensis Dn. Georgii Bangii futurô vere ad nos sit venturus, nec ne, scire aveo.

Aliquando quidam mihi scripsit: Nuncius satisfactus est. Ego vero: Nuncio satisfactum est.

Udskrift: Clarissimo et doctissimo Dn. M. Johanni Corvino, scholæ Slaglosianæ Rectori laudatissimo, Amico ut honoratissimo, ita carissimo S.

Til M. Hans Ravn, Skolemester i Slagelse.

16.

Fra Biskop Dr. Jesper Brochmand til Ravn.

Doctrina et virtute præstantissime vir, Dn.

M. Corvine.

Doleo, rudiorem esse hominem, quem mihi vester Præses commendavit, quam ut par esse possit instituendis supremæ classis discipulis. Testis incorruptus ruditatis erit specimen styli, quod mitto, indignum vel juvene, qui ad civitatem Academicam viam affectet. In unâ periodo, quam ductâ lineolâ significavi, plures sunt a tritis Grammatices regulis aberrationes quam sunt voces: quod nec ipse diffiteri potuit. Scribo Domino Præsidi, impediri me hominis ruditatem, quo minus promissis stare possim: quin et addo, certum esse me, quod Dn. Præses nolit, ut commodum hominis, mihi commendati, incommodo juventutis quæeratur. Aptus an sit, qui inferiori in vestrâ scholâ classi præficiatur, tu judica: nam supremæ imparem esse, ipsum habemus confitentem.

Tua de juventutis scholasticæ institutione sententia placet: hoc unum displicet, Te uno et altero loco paulo mordaciorum esse et iratiorum. Magna laus est, *σκληρὰ μαλακῶς λέγειν*. Sed hoc in præsens colloquium differo.

Nolo, ut ullum e discipulis rude scholasticâ dones ante meum ad vos accessum: dabo operam, ut primâ commoditate vobis adsim.

Vale et Scholæ vestræ prodesse perge.

Hafniæ 22. Mart. 1649.

Qvi te amat

G. E. Brochmand. D.

m. m.

17.

Fra Biskop Dr. Jesper Brochmand til Ravn.

Præstantissime Vir, Dn. M. Corvine, Scholæ

Slaglosianæ Rector industrie:

Non invitus concedo, ut qvi Tertianis in hunc usque diem cum laude præfuit, in classem evehatur quartam: cui in officio succedet Johannes Chiliani f., juvenis probissimus et ab ingenio paratissimus: qvi uti tibi obsequium suum, ita scholasticæ juventuti dexteritatem docendi abunde probabit. Vale, et juventutem, tuæ fidei commissam, ad artem pietatis et bonarum disciplinarum manuducere perge. Hafniæ 23 Junij 1649.

T.

G. E. Brochmand. D.

m. m.

18.

Fra Professor M. Thomas Bang til Ravn.

Salutem et benedict. Jhovæ in d. N. I. Ch.

Accessi venerab. dn. Episcopum Brochmannum: Exoravi, Tristis noster dimittendus est, sed hōc observatō, ut nemo ex reliquis discipulis resciscat. Veteres mysteriorum fuerant observantissimi. Nec ipse dicturus est, atqve qvi devictâ Româ triumphaturus. Vultus induet tristes etc. Ne aliis exemplo sit etc. Tu amicorum constantium optime vale, et his, quas mitto curas¹⁾, legendis nonnihil tribue curæ et temporis, quod angustum reddunt pulveres, examina apicularum novos nidos et latebras respectantium, Hymenæi, sagittæ saccharitæ etc. Die Lunæ Deō juvante, horâ solitâ argumentum stili excipient Candidati Civitatis Academicæ. Totum et solidum 12 horarum diem eis donabo. Librent heic ingenii et calami vires. Sed

¹⁾ Bangs Skrift: De decem boni auditoris curis. 1650.

meus calamus expediri novit, condi nescit, ubi ad te itur. Totus enim jam fervet in persvadenda bona fama, et eliminanda mala. Qvod est argumentum crastinæ meæ inaugurationis, quæ Baccalaureis est decreta. Vale iterum et ut decet Herculem in castris Veneris pariter ac Musarum pancreaticæ vive. Ocissime e Museo 20 Maji 1650.

T. ex animo Th. Bangius m. s.

P. S. Valde te amat et commendat dominus Episcopus.

Udskrift: Clarissimo et doctissimo viro, Dn. M. Johanni Corvino, Sch. Slaglos. Rectori laudatissimo, amico meo carissimo S.

19.

Fra Rektor M. Peder Syv i Næstved til Ravn.

Vir Clarissime,

Impendio mihi animus gavdet, quod sic in gratia me reponas, ut inter amicos numeres, ut testem baptismi, quod filius tuus tingendus est, me adsciscere dignatus sis. Sed quando considero, quam infelix sim ego, qui propter negotia publica urgentia ad dictum diem me sistere nequeam, magno afficior dolore. Tam enim alienum et incommodum est mihi illud tempus, quam vix ullum aliud. Celebrabuntur enim hic ad 11 Nov. nuptiæ Mauritiæ Eschildi et Annæ Jani Christierni, Consulis filiæ, quibus addixi meam operam in templo, ut Musicam et eo spectantia recte curem; condixi etiam iisdem, in ædibus scilicet me affuturum convivam. Præterea ipso vespere præcidaneo ejus diei, hic in plateis ante fores civium a me, collegis et discipulis itidem, ut novit tua Reverentia, exercebitur Musica. Quæso te obtestorque, Vir Clarissime, ut, quæ tua est humanitas, hæc in meliorem interpretere partem; ne hæc absentia mea offendat animum tuum, aut gratiam, quam apud Te collegisse videor, effundat. Mitto pavlulum quid, pro re nostra, quod si quis apud vos, filiolo tuo offerre meo nomine vellet, mihi esset gratissimum. Deus benignè conservet Te, Uxorem dilectissimam et liberos charissimos, pro quorum salute

Vale et Scholæ vestræ prodesse perge.

Hafniæ 22. Mart. 1649.

Qvi te amat

G. E. Brochmand. D.

m. m.

17.

Fra Biskop Dr. Jesper Brochmand til Ravn.

Præstantissime Vir, Dn. M. Corvine, Scholæ

Slaglosianæ Rector industrie:

Non invitus concedo, ut qvi Tertianis in hunc usque diem cum laude præfuit, in classem evehatur quartam: cui in officio succedet Johannes Chilianus f., juvenis probissimus et ab ingenio paratissimus: qvi uti tibi obsequium suum, ita scholasticæ juventuti dexteritatem docendi abunde probabit. Vale, et juventutem, tuæ fidei commissam, ad artem pietatis et bonarum disciplinarum manuducere perge. Hafniæ 23 Junij 1649.

T.

G. E. Brochmand. D.

m. m.

18.

Fra Professor M. Thomas Bang til Ravn.

Salutem et benedict. Jchovæ in d. N. I. Ch.

Accessi venerab. dn. Episcopum Brochmannum: Exoravi, Tristis noster dimittendus est, sed hęc observatō, ut nemo ex reliquis discipulis resciscat. Veteres mysteriorum fuerant observantissimi. Nec ipse dicturus est, atqve qvi devictā Romā triumphaturus. Vultus induet tristes etc. Ne aliis exemplo sit etc. Tu amicorum constantium optime vale, et his, quas mitto curas¹⁾, legendis nonnihil tribue curæ et temporis, quod angustum reddunt pulveres, examina apicularum novos nidos et latebras respectantium, Hymenæi, sagittæ saccharitæ etc. Die Lunæ Deō juvante, horâ solitâ argumentum stili excipient Candidati Civitatis Academicæ. Totum et solidum 12 horarum diem eis donabo. Librent heic ingenii et calami vires. Sed

¹⁾ Bangs Skrift: De decem boni auditoris curis. 1650.

meus calamus expediri novit, condi nescit, ubi ad te itur. Totus enim jam fervet in persvadenda bona fama, et eliminanda mala. Qvod est argumentum crastinæ meæ inaugurationis, quæ Baccalaureis est decreta. Vale iterum et ut decet Herculem in castris Veneris pariter ac Musarum pancreaticæ vive. Ocissime e Museo 20 Maji 1650.

T. ex animo Th. Bangius m. s.

P. S. Valde te amat et commendat dominus Episcopus.

Udskrift: Clarissimo et doctissimo viro, Dn. M. Johanni Corvino, Sch. Slaglos. Rectori laudatissimo, amico meo carissimo S.

19.

Fra Rektor M. Peder Syv i Næstved til Ravn.

Vir Clarissime,

Impendio mihi animus gavdet, quod sic in gratia me reponas, ut inter amicos numeres, ut testem baptismi, quod filius tuus tingendus est, me adsciscere dignatus sis. Sed quando considero, quam infelix sim ego, qui propter negotia publica urgentia ad dictum diem me sistere nequeam, magno afficior dolore. Tam enim alienum et incommodum est mihi illud tempus, quam vix ullum aliud. Celebrabuntur enim hic ad 11 Nov. nuptiæ Mauritiæ Eschildi et Annæ Jani Christierni, Consulis filiæ, quibus addixi meam operam in templo, ut Musicam et eo spectantia recte curem; condixi etiam iisdem, in ædibus scilicet me affuturum convivam. Præterea ipso vespere præcidaneo ejus diei, hic in plateis ante fores civium a me, collegis et discipulis itidem, ut novit tua Reverentia, exercebitur Musica. Quæso te obtestorquæ, Vir Clarissime, ut, quæ tua est humanitas, hæc in meliorem interpretere partem; ne hæc absentia mea offendant animum tuum, aut gratiam, quam apud Te collegisse videor, effundat. Mitto pavlulum quid, pro re nostra, quod si quis apud vos, filiolo tuo offerre meo nomine vellet, mihi esset gratissimum. Deus benignè conservet Te, Uxorem dilectissimam et liberos charissimos, pro quorum salute

votis meis apud Deum excubare non desinam, qvi Tibi tuis-
que sum

Addictissimus

Petrus Petri Septimius.

Udskrift: Hæderlig og Højlærd Mand, M. Hans Ravn,
Sognepræst til Ørsløff og Bierre, min Højærede Ven og Vell-
yndere g(anske) villigen.

20.

Fra Professor M. Jørgen Eilerson i Kjobenhavn til Ravn.

Ἐπιεικὲς καὶ χαλεπὸν.

Gode Broder M. Hans Ravn, din vidtløftige tachsigtelse, du for den ringe ting gjør, vaar i alle maade ufornoden, oc det hafde kommet mig til for din gode Kalf der med dig at forekomme; mens Jeg forladendis mig paa vor broderskab bemøjer mig icke gierne med saadant, forhaabendis vi kiender hver andre. Din Broders, Jens Michelsøns, degent(!) anlangende, da haffuer det behaget vor Herre der udi ved den timelig død forandring at gjøre, efftersom hand 3 Pintzedag udi Gimøe er bortkaldet fra den besvering oc majsomhed, hand her hafde med at dragis. Gud glede hans siel. Jeg sender dig nogen breffue fra din anden broder oc andre venner, der af du hans ~~oc deris tilstand videre haffuer at erfare.~~ Dit bref haffuer Jeg ved denne forandring icke villet afflevere til Mogens Friis, helst efftersom din Broders Kone Broder, Oluf Del, formeente, dig sielf for hans Systers, din Broders Enchis, skyld, at skulle hid komme, hvilchet vel vaar det beste, om ellers noget forrettis skulle. Mogens Friis ligger nu ved sengen upasselig af sin reise, hand kom hiem fra Jylland, hand lader ingen nu komme til sig. Jeg raader din Sl. Broders Kone Broder, hand skulle sielf reise til dig oc med dig consulere om alting, efftersom dens beskaffenhed er ham best bekient. Hvad Jeg dertil kand contribuere veedst du vel, Jeg hiertelig gierne gjør, men Gud bedre det, her er ingen resolution at erlange. Det negocium med Prestegaardene ligger gandske stille, oc frøcter Jeg vel for, at det formedelst nogle malignanter skyld bliffuer

bestichende til en verre resolution for Presterne i sin tid. Buddet haster, oc intet skrifverdigt nu forfalder, du skal nest Guds hielp med Oluf Del faa videre. Dig med din Kieriste, Børn oc gandske huus Gud befallet.

Kiøbenhafn den 18. Junii 1662.

Jørgen Eilersøn.

Udskrift: Hæderlig og høilærd Mand M. Hans Ravn, min kierre Broder, huldelig.

21.

Fra Rektor M. Peder Syv i Næstved til Ravn.

Vir clarissime!

Qvonia aliqva offertur mihi ad te scribendi occasio, nolui eam prætermittere. Libellos simul mitto duos diversæ materiæ. Alter enim, qvomodo quis pecunia, alter qvomodo lingua patria ditescere possit, docet. Hunc igitur, qvi manuscriptus est, mitto, et permitto tuo iudicio, rogatus ab avtore, qvi æqve tuus est amicus, atqve ego. Sensum animi ejus omnem tibi aperiam. Ille, ut et ego ipse, existimat te adeo esse harum rerum gnarum, ut neminem habeas parem, vix qvenqvam secundum. Voluit ergo tuo inprimis iudicio avt stare avt cadere. Si tu judicaveris librum dignum, qvi videat lucem, videbit; sin minus damnabitur ad æternas tenebras. Avtoris ergo nomine (nam, qvi pudor hominis est, adhuc vult delitescere et tibi ignotus esse, ut tanto liberius iudices) Te iterum rogo, ut totum librum perlegas, et censoria virgula, qvæ merentur, notes omnia, nihil reticens, ad nihil connivens. Qvomodo enim in re tam nova tamqve difficili omnia recto stare talo avt ubiqve mereri assensum possunt? Exscriptor avtem non videtur sibi ubiqve hic constare, cum non raro consuetudinem non vero avtoris mentem in orthographia sit secutus. Addita est appendix, qvæ multiplicis materiæ versus continet, in qvibus sunt jvenilia qvædam, qvorum non pauca sine dubio tollet, cum ultimam manum operi imposuerit. Sed et Te hac in

parte Aristarchum sibi cupit, cum tu melius, quam ipse, quid deceat, quid non, videre possis. Imprimis vero expectat, ut si nonnulla litura a te inducta fuerint, tu tamen hos hiatus de tuo locuplete hujus scientiæ penu impleas, et quæ desiderantur, de proprio restituas. Uterque vero nostrum sperat brevi te hæc remissurum et rescripturum, quæ tua sit hæc de re sententia, ut sic habeamus occasionem te quamprimum invisendi et ulterius ibi coram totam rem decidendi. Nec in omnibus locis in eisdem versibus observata est elisio, quæ vocalis finalis brevis in vocibus plusquam monosyllabis debeat ante vocalem initialem sequentis dictionis abjici, quod facile postest mutari, si necessum fuerit. Nova hic nulla sunt, nisi quod Rex dicitur ad hæc loca appropinquare, ut venationi circa Slaglosiam vel Soram det operam. Catalogus librorum D. Thomæ Bangii jam impressus est, tantæ quidem prolixitatis, ut alphabetum unum cum dimidio papyri puræ absolvat. Sunt in illo pauciores libri danici, quam putaram, sed plurimæ conciones funebres nostræ lingvæ. Avctio avtem librorum incipiet ad Cal. Septembris. Est et aliud, quod te volo, ut gnaviter molestus tibi esse pergam. Est mihi cognatus aliquis, qui non satis bene usus est tempore suo, adeoque ad nulla alia negotia procuranda videtur aptus, nisi ut possit fungi avrigæ vel Exactoris (Udrider vocant) partibus. Si ad tale munus posset ipsi patere aditus vel Trolholmæ vel in vicinia, per te quidem fieri possit, modo tibi hoc facessere negotium avderem. At dices, cur non ipse hæc apud tuos amicos, qui propriores sunt, efficias? illud ipsum in causa est, cur eorum opera uti nolim, quod prope sint. Vix enim hominem illum pro meo agnosco, nisi melioribus rebus impendisset tempus suum. Hoc tamen de illo tibi polliceor, futurum nempe industrium, frugi et fidum imprimis. Veniet autem intra festum D. Michaelis, si quam spem manendi istis in locis habere queat. Ad ultimum gratias ago tibi summas habeoque de transmissis 10 Exemplaribus Musicæ tuæ, quæ quam accenderint discipulos meos, ut majorem industriam Musicæ præsertim instrumentali adhiberent, vix

dicere possum; qui etiam hoc nomine gratias tibi agunt maximas et quævis favista precantur. Vale igitur vir clarissime et avdaci petitioni ignosce ejus, qui tibi est

Nestvedia 18 Aug. 1662.

Addictissimus

P. P. Septimius.

Udskrift: Hæderlig og Højlærd Mand M. Hans Ravn, Sognepræst til Ørsløff og Snedinge, min gode Ven og Velyndere g(anske) venligen.

22.

Fra Hofprædikant M. Matthias Foss i Kjøbenhavn til Præsten Hr. Niels Holgersen Olivarius i Ørsløv.

Kiære Hr. Niels Holgersen, Altiid ærede Wenn,

Eders Welstand oc lychelig Ankomst til Eders anbetroede Embede waar mig kiært aff Eders indhændigede Skriffvelse att fornemme, ønskendis, at I med bestandig helbred oc een god Samvittighed maa fuldende eders lob, oc fortæne Eders Gud paa sitt pund mange pund. Jeg tacher oc tjenistvilligen her hos for meddeelte instructs om eders Sl. formands bibliothee, uanseett Jeg iche uden aff Catalogo kand haffve den vjden-skab, Jeg søger, oc beder derfaare, att enten om der Nogen vorder funden, eller een Nye bliffver giortt, den mig da maa mature meddeelis, besynderligen vjste Jeg gierne, hvad Auctores Græci der monne findis, thi Jeg haffver affsagn paa nogle; samptt oc hvad lexica der ere, endog Jeg uoch er temmelig vel forsørget med slige materier, men for een curiositet haffde Jeg gierne notitiam paa dem, der findis. Particulierement tacher Jeg for de danske bøger, s[om I] loffvede att holde mig til beste, om der waar nogett, som I iche s[elf kun]de behøffve. Men som Enchen setter saa stor priis paa dem, att [hun] er i Tanche, att de skulde kunde lignis ved bibliothecam Seefeldianam, da waar det iche uraadeligtt, att de auctioneredis, saa gaff deris verd sig kunt strax. Oc waare der end iblantt dem, som Eder kunde lyste, dem kunde I enten seqvestrere tilforn, eller biude blantt kjøbmendene det høyeste bud, saa

skulde iche børnenis wenner tyckis heller, att dem i deris portion skede for kortt. Den anden halffve part kand Jeg vel troe eder med Enchen tilfalder. Oc som Gud haffver ordineret Eder Eders station paa det aabne land, saa befitter Eder ichun paa nødvendig oc gaffnlig boskab, saa vell i bøgger som i andre døde wahre, mens hvad I kand erwerbe ved Guds velsignelse, dett legger hen i Sølf og guld til Nødens dag, lærendis aff Eders Salig formands skade vis att være, att megen boskab, som iche kand i smaa huller bevaris, er ichun for een fiende ett rede bytte. Thj siden vj haffve faaet woris Naboer saa nær, maa vj altid være beridde paa at tage mod slige farligheder. Dett Seyerwerch, I begiærer, skal I gierne bekomme, naar nogen leylighed falder for, som kand affhente dett, saa skal Jeg dett strax indpachett fremsende; Och ellers gjør gierne alt det Eder til tjeniste kand være, som den, der nest venlig helsen til Enchen och Eder fra mig, min Hustrue oc børn, forbliffver indtil døden

Eders beredvillige Ven oc tjenere

M. Foss.

Kiøbenhavn d. 1 Decembr. 1663.

Udskrift: Hæderlig oc Wellerd Mand, Her Niels Holgersøn, Sognepræst till Ørsløff etc. Søgne, min Altid-Ærede Wenn tjenistvilligen. — Ørsløff.
